

Til Finansdepartementet

27. juni 2012

**Tilråding om utelukkelse av AngloGold Ashanti Ltd. fra
investeringsuniverset til Statens pensjonsfond utland**

Innhold

1	Sammendrag.....	1
2	Innledning.....	3
2.1	Hva Etikkrådet har tatt stilling til	3
2.1.1	Alvorlig miljøskade.....	3
2.1.2	Grove eller systematiske krenkelser av menneskerettigheter	4
2.2	Kilder.....	5
3	Bakgrunn	6
3.1	Om AngloGold Ashanti Ltd.	6
3.2	Gruvedriften i Obuasi	6
3.3	Gruvedriften i Iduapriem	9
4	Hovedproblemstillinger og Etikkrådets funn.....	10
4.1	Miljøvurderinger	10
4.1.1	Alvorlige miljøhendelser	10
4.1.2	Arsenforurensning i Obuasi.....	11
4.1.3	Arsenforurensning i Nyamelva.....	13
4.1.4	Arsenforurensning i Kwabrafoelva	14
4.1.5	Kort omtale av annen forurensning	15
4.2	Menneskerettighetsvurderinger	15
4.2.1	Helseplager blant lokalbefolkningen.....	15
4.2.2	Redusert tilgang til rent vann, fisk og jordbruksprodukter.....	16
4.2.3	Tvangsflytting av lokalbefolkning i Obuasi og Iduapriem på 1990- og 2000-tallet.....	16
4.2.4	AGAs forhold til lokalsamfunnene	18
4.2.5	Lokalbefolkningens oppfatning av AGA i dag.....	20
5	Informasjon fra selskapet	20
5.1	Internasjonale initiativ og samarbeid	20
5.2	AGAs miljøsystem og -standarder	20
5.2.1	AGAs egne standarder.....	21
5.2.2	ISO 14001 standard for miljøstyringssystem	21
5.2.3	Standarden for cyanidforvaltning	21
5.3	AGAs systemer og standarder for sosiale forhold.....	22
5.3.1	AGAs egne standarder.....	22
5.4	Rådets kontakt med AGA.....	23
6	Etikkrådets vurdering	25
6.1	Alvorlig miljøskade	25
6.2	Grove eller systematiske menneskerettighetskrenkelser	26
7	Tilrådning	27

1 Sammendrag

Etikkrådet tilrår å utelukke det sørafrikanske selskapet AngloGold Ashanti Ltd. (AGA) fra Statens pensjonsfond utland (SPU) på grunn av en uakseptabel risiko for at selskapet gjennom sin gruvevirksomhet i Ghana er ansvarlig for alvorlig miljøskade og medvirker til grove og systematiske krenkelser av menneskerettigheter. Tilråningen fokuserer på selskapets to gruveoperasjoner i Ghana (Obuasi og Iduapriem). Per 31. desember 2011 hadde SPU aksjer i selskapet med en markedsverdi på NOK 1 344 millioner, tilsvarende 1,37 prosent av aksjene i selskapet.

Både Obuasi og Iduapriem er heleid av selskapet. AngloGold Ashanti ble etablert i 2004 ved at AngloGold (AG) og Ashanti Goldfields Company (AGC) ble slått sammen, og AGCs drift ved Obuasi og Iduapriem ble videreført av det nye selskapet. I Obuasi har det vært drevet kommersiell gullproduksjon i over 100 år. Store arealer har blitt påvirket. Konesjonsområdet i Obuasi omfatter over 470 km² med cirka 130 landsbyer og rundt 240 000 mennesker, et stort antall eldre dagbrudd (ikke i bruk), eldre avgangsmassedepoier (delvis i bruk) og gråbergsdepoier (ikke i bruk), underjordsgruver samt annen infrastruktur og anlegg som er i drift. Selskapets Iduapriemgruve ble etablert i 1991. Gruvekonesjonen omfatter et område på 107 km² og inkluderer blant annet seks dagbrudd med tilhørende gråbergsdepoier, avgangsmassedepoier samt et prosesseringsanlegg. Innenfor konsesjonsområdet er det 14 landsbyer med cirka 5 200 mennesker. Selskapets gruver i Ghana har fått omfattende kritikk knyttet til to av kriteriene i de etiske retningslinjene for SPU,¹ alvorlig miljøskade og krenkelser av menneskerettigheter.

Når det gjelder miljøskade, har Etikkrådet konsentrert sine undersøkelser om Obuasigraven. Undersøkelsene viser at graven forårsaker omfattende og svært alvorlig vannforurensning med miljøgifter som arsen, tungmetaller og cyanid. Forurensningen stammer delvis fra punktutslipp ved gruveanleggene og delvis fra mer diffus avrenning fra eldre anlegg og forurensede områder. I elver i nærheten av gruveanleggene måles det regelmessig konsentrasjoner av arsen og annen forurensning svært mange ganger høyere enn maksimale grenseverdier for drikkevann definert av Verdens helseorganisasjon (WHO) og Ghanas myndigheter (over 100 ganger grenseverdiene). Slik forurensning har alvorlige helseeffekter og er svært giftig for liv i ferskvann. Ghanas miljømyndigheter har flere ganger bedt AGA stoppe operasjonen midlertidig og iverksette tiltak for å redusere forurensningen. Gruvedriften i Obuasi har også ført til omfattende forurensning av sedimenter i elver, jordsmonn, vegetasjon og jordbruksavlinger.

Forurensningsproblemene og gruedriften for øvrig har betydning for menneskerettighetssituasjonen i de aktuelle områdene. Foringelse av lokalbefolkningens helse som følge av forurensning i Obuasi er hovedgrunnlaget for å vurdere helse som et menneskerettighets-spørsmål. Selskapets forurensning av elver og jordsmonn har redusert befolkningens tilgang til rent vann, fisk og jordbruksprodukter og ført til helseproblemer. Forurensning fra arsen og tungmetaller har alvorlige, langsiktige negative konsekvenser på folks helse, for eksempel økt risiko for ulike kreftformer og skader på nervesystemet, særlig for sårbare grupper som barn.

Etikkrådets undersøkelser har også vist at en vesentlig del av tvangsflyttingene i Obuasi og Iduapriem tidligere er utført i strid med internasjonale standarder, men selskapet later nå til å ha tatt tak i denne problemstillingen. Samlet sett har forurensning og tvangsflytting ført til en

---

¹ Jfr. § 2, tredje ledd i Retningslinjer for observasjon og utelukkelse fra Statens pensjonsfond utlands investeringsunivers (www.etikkradet.no).

vesentlig forringelse av livskvaliteten og livsgrunnet til en betydelig del av lokalbefolkningen.

I dialogen med Etikkrådet har AngloGold Ashanti vært åpne og delt store mengder informasjon. Selskapet erkjenner at det er omfattende forurensning i Obuasi. Selskapet mener forurensningen primært er forårsaket av et naturlig høyt arseninnhold i berggrunn og jordsmonn kombinert med over 100 års gruveaktivitet uten at miljøhensyn ble tilstrekkelig ivarettatt, i hovedsak før sammenslåingen av AG og AGC i 2004. AGA framhever at selskapet siden 2004 har investert store ressurser i å redusere, eliminere og unngå miljøskader. Selskapet framhever at det har planlagt omfattende studier av miljø- og helseforhold i Obuasi de neste tre år, og at det arbeider med flere tiltak for å håndtere eksisterende og framtidig forurensning.

AGA erkjenner også at gruvedriften kan ha ført til tap av jordbruksland, og at kompensasjon har vært utilstrekkelig og/eller er blitt betalt for sent. Selskapet presiserer at en rekke forhold ligger langt tilbake i tid, og at AGA i dag tilbyr både kompensasjon og programmer for alternative livsgrunnlag for å bedre forholdene. AGA har de siste årene satt av større ressurser for å bedre situasjonen og gjennomførte i 2009 og 2010 studier for å kartlegge sosiale forhold ved gruvene. Basert på studiene har AGA laget nye retningslinjer og tiltak for å håndtere utestående krav, og selskapet sier det vil sette i verk tiltak for å håndtere framtidige sosiale og helsemessige utfordringer.

Etikkrådet vurderer miljøskadene fra Obuasigraven som svært alvorlige og omfattende. Rådet legger til grunn at disse har langvarige konsekvenser for økosystemer og folks helse og livsgrunnlag. En rekke undersøkelser har målt konsentrasjoner av arsen og tungmetaller i vann som er svært høye i internasjonal målestokk. Økt risiko for en rekke alvorlige skader ved slik forurensning er godt dokumentert internasjonalt, også for verdier langt under det som måles i Obuasi. Et naturlig høyt innhold av arsen i berggrunnen er en medvirkende årsak til forurensning, men områder som ikke er påvirket av AGAs aktiviteter eller anlegg, har mye mindre forurensning. Rådet vektlegger også at det er dokumentert flere typer alvorlig forurensning av jord, fisk og avlinger. Dette er særlig alvorlig i områder med store befolkningskonsentrasjoner.

Selskapets tiltak har totalt sett hatt begrenset effekt på forurensningssituasjonen i Obuasi. Dette understreker kompleksiteten og omfanget av problemene, og at effektene først blir store når flere tiltak er gjennomført over lang tid. Etikkrådet vurderer det som sannsynlig at den svært alvorlige forurensningen vil fortsette i et betydelig antall år. Ytterligere studier de neste tre år vil trolig også avdekke nye problemområder som vil kreve nye tiltak. Rådet mener det er naturlig å forvente at selskapet reduserer forurensningen ned mot naturlig bakgrunnsnivå i regionen.

Etikkrådet vektlegger at alvorlig forurensning har forverret livsvilkårene og redusert tilgangen til rent vann, fisk og jordbruksprodukter. Tvangsflyttingene gjennomført før 2004 og AGAs manglende håndtering av de alvorlige sosioøkonomiske problemene i etterkant av tvangsflyttingene har også ført til en vesentlig forringelse av folks livsgrunnlag i Obuasi og Iduapriem. Rådet finner det positivt at selskapet de siste årene har iverksatt studier av sosiale forhold med sikte på å kartlegge og bedre forholdene. I lys av at en rekke sentrale miljø- og helsestudier ikke er påbegynt, og at problemene både er omfattende og komplekse, vurderer rådet det som sannsynlig at det vil ta betydelig tid før den berørte befolkningen får gjenopprettet sitt livsgrunnlag.

2 Innledning

Etikkrådet besluttet i september 2009 å vurdere fondets investering i det sørafrikanske gullgruveselskapet AngloGold Ashanti Ltd. (AGA)² opp mot Retningslinjene for observasjon og utelukkelse fra SPUs investeringsunivers (de etiske retningslinjene).³ Bakgrunnen var kritikk fremmet på lokalt, nasjonalt og internasjonalt nivå mot flere forhold ved AGAs virksomhet.⁴

Ved utgangen av utgangen av 2011 eide SPU aksjer i selskapet til en verdi av NOK 1 344 millioner, tilsvarende en eierandel på 1,37 prosent av aksjene i selskapet.

Etikkrådet har innhentet og vurdert store mengder informasjon og dokumentasjon gjennom en stegvis vurderingsprosess. Innledningsvis vurderte rådet i 2009 og 2010 beskyldninger om normbrudd ved flere av AGAs gullgruveoperasjoner i ulike land. Basert på innhentet informasjon besluttet rådet i juni 2010 å gjennomføre en detaljert undersøkelse med vekt på selskapets operasjoner i Obuasi og Iduapriem i Ghana. Etikkrådet tok deretter kontakt med selskapet og innledet en dialog for å innhente informasjon om gruveoperasjonene i Ghana. Rådet har hatt omfattende kontakt med selskapet i 2010, 2011 og 2012. AGA har gitt rådet informasjon gjennom hele utredningsprosessen. Rådet har også vært i kontakt med representanter for myndigheter og andre berørte interesser i Ghana.

2.1 Hva Etikkrådet har tatt stilling til

Etikkrådet har vurdert om det er en uakseptabel risiko for at AngloGold Ashanti er ansvarlig for alvorlig miljøskade og / eller medvirker til grove eller systematiske krenkninger av menneskerettighetene etter de etiske retningslinjenes § 2, tredje ledd bokstav a og c.

2.1.1 Alvorlig miljøskade

Etikkrådet har vurdert en rekke problemstillinger på miljøområdet ved Obuasi og Iduapriem. Kritikk har vært reist mot ulike former for alvorlig forurensning, skade på verneområder og tap av biologisk mangfold ved gruveoperasjonene. Blant miljøproblemene har rådet valgt å avgrense tilrådingen til noen svært få, men alvorlige problemer i Obuasi..

En rekke studier har vist at grunnvann og overflatevann i Obuasi har konsentrasjoner av blant annet arsen, cyanid og flere tungmetaller langt over anbefalte grenseverdier. Etikkrådet har vurdert måledata for ulike lokaliteter over en periode på mer enn 10 år. Rådet har avgrenset presentasjonen i tilrådingen til hovedsakelig å dekke konsentrasjoner av miljøgiften arsen i to av elvene som antas å være mest påvirket av gruveoperasjonen (Nyamelva og Kwabrafo-elva). Disse miljøproblemene antas å være blant de klart mest alvorlige og samtidig representative for viktige miljøproblemer ved Obuasi. Måledata fra lokaliteter som er forurenset av gruvedrift er sammenlignet med lokaliteter som i liten grad er påvirket av gruveoperasjonen, da data fra disse lokalitetene antas å representere en relativt naturlig

---

² Selskapet har *Issuer Id*: 107614.

³ <http://www.regjeringen.no/nb/sub/styrer-rad-utvalg/etikkradet/etiske-retningslinjer.html?id=425277>.

⁴ AGA har mottatt kritikk fra lokale og internasjonale frivillige organisasjoner, for eksempel gjennom flere rapporter utarbeidet av Wassa Association of Communities Affected by Mining (WACAM) om miljøforhold og menneskerettigheter. Andre rapporter og materiale inkluderer: ActionAid 2006. *Gold Rush – The impact of gold mining on the poor people in Obuasi in Ghana*. ActionAid, Johannesburg; Amnesty International Ghana (se for eksempel <http://www.amnestyghana.org/>), og FIAN International (se for eksempel <http://www.fian.org/news/press-releases/ghana/?searchterm=anglogold>).

tilstand og tilnærmede bakgrunnsverdier uten gruvedrift.⁵ Måledata er sammenlignet med nasjonale og internasjonale maksimale grenseverdier for drikkevann og utslippsvann fra gruver.

Flere alvorlige problemstillinger er utelatt for å redusere omfanget av tilrådingen. Noen problemstillinger er utelatt fordi det har vært vanskelig å skaffe god dokumentasjon, og noen er utelatt fordi de trolig ikke representerer brudd på de etiske retningslinjene.

Etikkrådet vurderer hva som er alvorlig miljøskade ut fra en helhetsvurdering av konkrete prosjekter, operasjoner eller aktiviteter. Rådet legger blant annet vekt på om:

- skaden er stor,
- skaden medfører irreversible eller langsiktige virkninger,
- skaden har store negative konsekvenser for menneskers liv og helse,
- skaden er et resultat av brudd på nasjonale lover eller internasjonale normer,
- selskapet har unnlatt å handle for å forhindre skade,
- selskapet har gjennomført tiltak for å rette opp skadeomfanget i tilstrekkelig grad,
- det er sannsynlig at selskapets uakseptable praksis vil fortsette.

2.1.2 Grove eller systematiske krenkelser av menneskerettigheter

På menneskerettighetsområdet har Etikkrådet vurdert en rekke problemstillinger i Obuasi og Iduapriem. Noen problemstillinger er utelatt da det har vært vanskelig å framskaffe solid dokumentasjon, eller beskyldninger har ikke blitt vurdert som tilstrekkelig troverdige. Etikkrådet har i tilrådingen valgt å fokusere på anklager om at selskapet gjennom tvangsflyttinger⁶ og alvorlig forurensing har forårsaket en vesentlig forringelse av befolkningens helse og livsgrunnlag i Obuasi og Iduapriem.

De siste årene har det kommet flere initiativer som gjenspeiler en internasjonal agenda om at selskaper har et eget ansvar for å respektere menneskerettighetene. Denne agendaen, som blant annet reflekteres gjennom arbeidet til FNs generalsekretærs spesialrepresentant for næringsliv og menneskerettigheter, John Ruggie, handler om at selskaper skal påse at de gjennom sin virksomhet ikke bidrar til krenkelser av menneskerettighetene til individer som berøres av virksomheten.⁷ I dette ligger det at selskaper skal følge nasjonal rett selv om denne ikke håndheves av myndighetene i området, og at de skal respektere prinsippene i relevante internasjonale instrumenter der nasjonal rett er fraværende. Det betyr at selskaper er underlagt et krav om å gjennomføre aktive tiltak for å sørge for at deres virksomhet ikke krenker menneskers grunnleggende rettigheter innenfor de områdene hvor selskapene opererer. FNs *Global Compact* og OECDs *Guidelines for Multinational Enterprises* legger nå FNs *Guiding Principles on Business and Human Rights* til grunn for sitt arbeid med næringsliv og

---

⁵ Det kan ikke utelukkes at også disse "referanseområdene" lenger opp i vassdragene er påvirket av tidligere gruvedrift, for eksempel store utslipp av arsen til luft fra anlegget ved Pompora som spredte seg over store områder rundt Obuasi før det ble stoppet i år 2000 (se for eksempel: Amase, S.K. 1975. Arsenic pollution at Obuasi Goldmine, town, and surrounding countryside. *Environmental Health Perspectives* 12: 131–135).

⁶ Med tvangsflytting menes i denne tilrådingen både fysisk og økonomisk tvangsflytting. I henhold til definisjonene til International Finance Corporation (IFC) er økonomisk tvangsflytting "Loss of assets or access to assets that leads to loss of income sources or other means of livelihood" og fysisk tvangsflytting er "Relocation or loss of shelter." (IFC Performance Standard 5 *Land Acquisition and Involuntary Resettlement*. s. 1).

⁷ FNs *Guiding Principles on Business and Human Rights* (<http://www.business-humanrights.org/SpecialRepPortal/Home/Protect-Respect-Remedy-Framework/GuidingPrinciples>).

menneskerettigheter.⁸ Hovedmomentene er også innarbeidet i den nye ISO 26000, en ny standard for næringslivets samfunnsansvar, vedtatt av den internasjonale standardiseringsorganisasjonen (ISO).⁹

Disse initiativene legger til grunn, som rådets tidligere tilrådninger om menneskerettigheter, at selv om det er stater og ikke selskaper som er forpliktet etter internasjonale menneskerettighetskonvensjoner, kan selskaper sies å medvirke til menneskerettighetskrenkelser.¹⁰ Rådet tar ikke stilling til i hvilken grad staten har ansvar for eventuelle menneskerettighetsbrudd. Det er tilstrekkelig å konstatere at det aktuelle selskapet opptrer på en slik måte at det vil innebære medvirkning til grove eller systematiske krenkelser av internasjonalt anerkjente menneskerettigheter.¹¹

Ved vurderingen av hvorvidt AGA har opptrådt på en slik måte at det innebærer medvirkning til grove eller systematiske krenkelser av internasjonalt anerkjente menneskerettigheter, har rådet vurdert to hovedproblemstillinger, nemlig retten til helse og tvangsflytting. Forholdene i de relevante områdene er vurdert opp mot FN-konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, artikkel 12 om "Retten til helse"¹² samt internasjonale standarder for tvangsflytting.¹³

Basert på tidligere tilrådninger om medvirkning til menneskerettighetskrenkelser har Etikkrådet satt opp enkelte punkter som danner grunnlaget for en konkret vurdering av om det foreligger en uakseptabel risiko for medvirkning til menneskerettighetskrenkelser. For det første må det foreligge en faktisk sammenheng mellom selskapets virksomhet og normbruddene. Normbruddene må være foretatt med sikte på å tjene selskapets interesser eller tilrettelegge forholdene for selskapet, og normbruddene må enten pågå, eller det må være en uakseptabel risiko for at normbrudd vil skje i fremtiden. Hvorvidt selskapets virksomhet har ført til omfattende og langvarige negative konsekvenser for de som er berørt, i hvilken grad særlig sårbare grupper er rammet, og hva selskapet har gjort for å bedre forholdene, er av vesentlig betydning.

2.2 Kilder

Etikkrådet har innhentet og vurdert omfattende og detaljert informasjon og dokumentasjon fra selskapet, forskere, ghanesiske myndigheter, nasjonale og internasjonale frivillige organisasjoner og media. Selskapet har gitt rådet tilgang til store mengder dokumentasjon og har i dialogen i og utenfor Ghana utvist stor åpenhet og svart skriftlig på omfattende spørsmål fra rådet i flere omganger. På overordnet nivå er det vesentlig grad av konsistens mellom informasjon og dokumentasjon fra ulike aktører. Kvaliteten på tilgjengelig informasjon varierer betydelig, men for sentrale deler vurderes den som god. Det er også innhentet informasjon fra berørte personer i Obuasi og Iduapriem. Muntlige diskusjoner med ansatte i AGA har gitt ytterligere informasjon og vært nyttig i tolkningen av materialet.

---

⁸ UN Global Compact (http://www.unglobalcompact.org/Issues/human_rights/Tools_and_Guidance_Materials.html).

⁹ <http://www.iso.org/iso/home/standards/management-standards/iso26000.htm>.

¹⁰ Se Etikkrådets tilrådninger om selskapene Walmart av 15. november 2005 og Monsanto 20. november 2006 (www.etikkradet.no).

¹¹ Se Etikkrådets tilrådning om Walmart, 15. november 2005, punkt 3.2 og tilrådning om Monsanto, 20. november 2006, punkt 5.1 (www.etikkradet.no).

¹² FN-konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter av 16. desember 1966.

¹³ IFCs *Performance Standards* (<http://www.ifc.org/ifcext/sustainability.nsf/Content/PerformanceStandards>; <http://www.ifc.org/performancestandards>) og FNs Høykommissær for menneskerettigheter. *Basic principles and guidelines on development-based evictions and displacement*. A/HRC/4/18(UN).

Representanter for Etikkrådet besøkte en rekke lokaliteter ved Obuasi- og Iduapriemgruvene i mars 2011. Etikkrådets representanter hadde god tilgang til selskapets ansatte under feltbesøket, fra internasjonal toppledelse, via ulike mellomledere til operativt nivå ved gruvene. I tillegg til møter med selskapet organiserte Etikkrådet møter med myndigheter, lokale organisasjoner og lokalbefolkning uten selskapets tilstedeværelse ved gruveoperasjonene og i Ghanas hovedstad Accra.

3 Bakgrunn

3.1 Om AngloGold Ashanti Ltd.

Selskapet AngloGold Ashanti Ltd. ble etablert i 2004 da AngloGold Ltd. (AG) og Ashanti Goldfields Company Ltd. (AGC) ble slått sammen. AG ble etablert i 1998 gjennom konsolidering av gullgruveinteressene til selskapet Anglo American. Forløperen til AGC ble etablert i 1897 og har vært en viktig aktør i Ghanas gullgruveindustri i lang tid. På 1990-tallet eide AGC gruver i en rekke afrikanske land, deriblant gruvene i Obuasi og Iduapriem. Ved sammenslåingen av AG og AGC gikk en rekke ledere fra AGC over i nye nøkkelstillinger ved AGAs gruve i Obuasi.¹⁴ Driften ved Obuasi og Iduapriem fortsatte.

AngloGold Ashanti har hovedkvarter i Johannesburg, Sør-Afrika, og er notert på børsene i Johannesburg, New York, Ghana, London og Australia.¹⁵ Den overveldende majoriteten av ordinære aksjer i selskapet var eid av investeringsforvaltere per 31. desember 2011, der den største eide nesten 8,5 prosent. Eierandelen til Ghanas myndigheter er redusert betydelig over tid og var per 31. desember 2011 på 1,67 prosent av aksjene.¹⁶

I 2011 produserte selskapet 4,33 millioner unse gull,¹⁷ noe som gjør selskapet til verdens tredje største gullgruveselskap målt i produksjon.¹⁸ Selskapet produserer også noe sølv og uran som biprodukter. Selskapet hadde ved utgangen av 2011 i overkant av 61 000 ansatte, inkludert entreprenører, og 20 produserende gruver i ti land fordelt på fire kontinenter.¹⁹

3.2 Gruvedriften i Obuasi

Gull har vært utvunnet i flere hundre år i den tidligere kolonien Gullkysten, nå Ghana, som i tidligere perioder har stått for store deler av verdens gullproduksjon.²⁰ De senere år har rundt tre prosent av verdens gullproduksjon kommet fra Ghana, og Ghana har vært blant de ti mest produserende landene i verden. Gull er Ghanas viktigste kilde til eksportinntekter.

Kommersiell utvinning av gull i Obuasi i større skala startet på slutten av 1800-tallet. Selskapet Ashanti Goldfields Corporation Ltd. var en svært viktig økonomisk aktør i den britiske kolonien Gullkysten og senere, etter 1957, i det uavhengige Ghana. Gullutvinningen er i dag videreført av AGA. Utvinning av gull og viktige samfunnsstrukturer er uvanlig tett knyttet sammen i Obuasi, både direkte og indirekte.

---

¹⁴ Mark Curtis. *The Impact of Mining on Poor People in and around Obuasi, Ghana*. 29. juni 2005.

¹⁵ AGA. *Annual Financial Statements 2011*. s. P324.

¹⁶ AGA. *Annual Financial Statements 2011*. s. P323.

¹⁷ AGA. *Annual Financial Statements 2011*. s. P4. Produksjonen på 4,33 millioner unse tilsvarer cirka 134,7 tonn gull (1 (troy) unse = 31,1035 gram).

¹⁸ Se for eksempel: <http://www.barrick.com/Company/Profile/default.aspx>, <http://www.newmont.com/about/company-glance>, <http://www.anglogoldashanti.co.za/About+our+business/Corporate+Profile.htm>.

¹⁹ AGA. *Annual Financial Statements 2011*. s. P6.

²⁰ Hilson, G. 2002. Harvesting mineral riches: 1000 years of gold mining in Ghana. *Resources Policy* 28: 13–26.

Historisk har driften i Obuasi primært vært basert på underjordsdrift fra flere gruver. På 1990-tallet ble det i tillegg drevet storskala dagbrudd flere steder, og dette er en viktig årsak til flere av problemene som AGA fortsatt sliter med i dag. Tidligere prosessering har brukt ulike prosesseringsanlegg for ulike typer malm og for avgangsmasser. Det har blant annet vært brukt konvensjonell "carbon-in-leach" (CIL),²¹ "heap leaching"²² med cyanid, biologisk oksidasjon, og kraftig oppvarming ("roasting"). Disse prosesseringsløsningene har bidratt til omfattende forurensning.

Gullproduksjonen i Obuasi har falt kraftig siden 1990-tallet. Produksjonen er likevel betydelig og vil trolig fortsette å være på minst tilsvarende nivå som i dag, det vil si over 300 000 unser gull per år. Obuasi er en produktiv og viktig gruve for AGA.

I 2004, ved sammenslåingen av AG og AGC, var Obuasi et omfattende anlegg²³ som trengte store investeringer og hadde utfordringer økonomisk, teknologisk, miljømessig og sosialt. Selskapet har investert store ressurser for å bedre disse områdene og har blant annet stengt deler av den eldre infrastrukturen og rehabilitert enkelte påvirkede områder. Det gjenstår likevel mye arbeid på disse feltene, og det fulle omfanget av problemer og skader er ikke kartlagt.

De økonomiske resultatene siden sammenslåingen i 2004 har vært dårligere enn budsjettet. En årlig sammenligning av budsjettet og faktisk produksjonsvolum og -kostnad viser at produksjonen i gjennomsnitt har vært cirka 11 prosent lavere og kostnadene cirka 26 prosent høyere enn budsjettet i perioden 2005–2010.²⁴ Obuasi har gått med tap hvert år i denne perioden bortsett fra i 2009. Obuasi gikk med overskudd i 2011.

Obuasi har fortsatt en av verdens største kjente reserver av gull. Estimert mineralressurs²⁵ er nærmere 30 millioner unser²⁶ og malmreserve²⁷ på nesten 9 millioner unser.²⁸ Obuasi har cirka 13,4 prosent av AGAs mineralressurser på 220 millioner unser og cirka 12,6 prosent av malmreserven på 71,2 millioner unser.²⁹

Gullproduksjonen i Obuasi er i dag basert på underjordsdrift med drift ned til 1 500 m. Malmen består av to hovedtyper, én som består av årer med kvarts som har fritt gull, og én annen med sulfidholdige mineraler som arsenkis der gullet er bundet, slik at malmen krever

---

²¹ "Carbon-in-leach" er en metode for å utvinne gull og sølv fra knust og finmalt malm og utgjør ett steg i en lengre prosess. Det verdifulle metallet bindes til karbon, typisk i en stor tank med finmalt malm blandet med væske som røres om. Gullet isoleres i et senere steg i prosessen.

²² "Heap leaching" er en metode for å utvinne metaller fra malm. Knust malm plasseres i en stor haug ("heap"). Haugen overrisles med en væske, som ofte inneholder cyanid om man skal utvinne gull fra malmen. Væsken samles opp etter å ha rent gjennom malmhaugen, da den inneholder gull som er løst opp fra malmen. Væsken prosesseres videre for å isolere gullet.

²³ I tillegg til en omfattende infrastruktur i form av underjordsgruver består Obuasi blant annet av over 40 eldre dagbrudd, over 25 eldre gråbergsdeponi, over 10 avgangsmassedepoier, flere damanlegg for vann og lager for malm som kan prosesseres senere. De fleste av disse anleggene er ikke i bruk og flere er i ulike stadier for rehabilitering.

²⁴ Basert på tall fra AGAs årsrapporter i perioden.

²⁵ Mineralressurs: Økonomisk interessant materiale av en type, mengde og kvalitet som gjør at det er sannsynlig at den kan utvinnes lønnsomt (basert på spesifikk geologisk dokumentasjon).

²⁶ 29,52 millioner unser per 31. desember 2010 (AGA. *Mineral Resource and Ore Reserve Report 2010*. s. P85).

²⁷ Malmreserve: Den økonomisk drivverdige del av en mineralressurs i lys av teknologiske, økonomiske, markedsmessige, miljømessige, sosiale og juridiske forhold (basert på detaljerte og omfattende studier).

²⁸ 8,92 millioner unser per 31. desember 2010 (AGA. *Mineral Resource and Ore Reserve Report 2010*. s. P88).

²⁹ Tall per 31. desember 2010 (AGA. *Mineral Resource and Ore Reserve Report 2010*. s. P4–P5).

spesiell behandling. Gruven er en viktig arbeidsplass, og i 2010 var det rundt 4 200 ansatte ved Obuasi i tillegg til en stab på rundt 1 500 hos entreprenører.³⁰

Obuasi har inntil nylig hatt tre prosesseringsanlegg: ett for sulfidmalm og avgangsmasser, ett for oksidmalm og ett for avgangsmasser.³¹ Anlegget for prosessering av oksidmalm ble stengt i 2009 på grunn av skader på deler av anlegget. Anlegget for reprosessering av avgangsmasser ble permanent stengt i oktober 2010. I dag er bare ett anlegg i drift ("South Treatment Plant").

Prosesseringen av sulfidmalm ved *South Treatment Plant* (STP) består av flere steg. Sulfidmalm blir først knust og finmalt før flotasjon,³² deretter følger biologisk oksidasjon (BIOX®)³³ av konsentratet fra flotasjonen og avslutningsvis konvensjonell bruk av cyanid for å utvinne gullet. Prosessen frigjør også kjemiske stoff som for eksempel jern, svovel og arsen.

Vann fra denne prosessen inneholder cyanid, arsen og tungmetaller. AGA renser vannet gjennom en kombinasjon av *carbon-in-solution* (CIS), Actiflo™ for å fjerne blant annet arsen og tungmetaller,³⁴ og *rotating biological contactors*³⁵ for å bryte ned cyanid. Disse systemene kom i full drift i juni 2009.

Selve gruveoperasjonen er lokalisert i Obuasi kommune hvor det bor rundt 240 000 mennesker i urbane og rurale bosettinger. Innenfor hele konsesjonsområdet ligger mange landsbyer tett inntil eldre og nyere gruveanlegg (se bilde 1). Inntil for noen år siden var det betydelig dagbruddsdrift i til sammen 37 dagbrudd. Bare et fåtall av disse er rehabilitert. Noen dagbrudd kan bli gjenåpnet i framtiden. AGAs målsetting er å halvere gruvens fysiske arealbeslag og skille gruedriften fra lokalsamfunnene innen 2020.³⁶ I mellomtiden vil imidlertid gruvens arealbeslag utvides gjennom utbyggingen av *Sansu North Tailings Storage Facility*, hvilket krever tvangsflytting av landsbyen Dokyiwa.³⁷

På grunn av gruedriften har Obuasi hatt tilflytting de siste årene. Mens 24 prosent av befolkningen ikke har vært i Obuasi i mer enn fem år, har 56 prosent av befolkningen bodd der i mer enn ti år.³⁸

De 130 landsbyene innenfor AGAs konsesjonsområde er i ulik grad påvirket av gruedriften. 25 landsbyer er direkte påvirket av tvangsflytting. Noen er sterkt påvirket gjennom redusert tilgang til rent vann, tap av jordbruksland og lyd- og luftforurensing (sprengninger), mens andre landsbyer i liten grad er påvirket av slike forhold.

---

³⁰ AGA. *Form 20-F 2010*. s. 77.

³¹ AGA. *Form 20-F 2010*. s. 76.

³² Flotasjon er en metode for å skille komponenter som har ulike egenskaper, i dette tilfellet skille malmpartikler med gull fra uinteressante deler av bergartene. Denne prosessen produserer et konsentrat som inneholder gull.

³³ BIOX® er en metode for å behandle konsentratet av den sulfidholdige malmen gjennom biologisk oksidasjon med tre typer bakterier (*Thiobacillus ferrooxidans*, *Thiobacillus thiooxidans*, *Leptospirillum ferrooxidans*). Bakteriene bryter ned sulfidmineraler som har bundet gullet, og gjør derfor gullet lettere tilgjengelig for videre prosessering og øker effektiviteten i gullutvinningen.

³⁴ Actiflo er en patentert sedimenteringsprosess som reduserer innholdet av arsen, tungmetaller og andre kjemiske forbindelser i prosessvannet og hindrer akkumulering av disse stoffene. Dermed kan vannet resirkuleres i prosesseringen.

³⁵ "Rotating biological contactors" (RBCs), eller roterende biologiske kontaktorer (også kalt biotromler), er en biologisk rensesprosess som benyttes for å redusere eller fjerne ulike typer forurensning fra avløps- eller prosessvann. Disse består ofte av mikroorganismer som bryter ned forurensning og som vokser på en roterende trommel som er delvis senket ned i forurenset vann.

³⁶ AGAs svar til rådet i mars 2011.

³⁷ 1 350 personer i landsbyen blir fysisk tvangsflyttet.

³⁸ AGAs svar til rådet i mars 2011.

Bilde 1 Satellittbilde av deler av Obuasi (august 2011) som illustrerer overlapp mellom forurensede områder (vann, jordsmonn, jordbruksavlinger) og tett befolkede områder (lysere områder). Lokalisering av eldre avgangsmassedeponier (ikke i bruk i dag) er indikert med innringing i rødt. Sterkt forurensede elver som renner gjennom befolkede områder er indikert med blå linjer. Blå piler viser hvilken retning elvene renner. Sansu avgangsmassedeponi, som brukes i dag, og omkringliggende elver og bosettinger ligger vest/sørvest for området på satellittbildet (satellittbildet er fra Google Earth og er modifisert av Etikkrådet for å framheve avgangsmassedeponi og elver).

3.3 Gruvedriften i Iduapriem

AGAs Iduapriemgruve ligger i det 107 km² store konsesjonsområdet lokalisert i Tarkwa-regionen vest i Ghana. Uformell gullutvinning har foregått i området i mer enn 400 år, men det er først de siste 20 årene at det er drevet kommersiell gullproduksjon i stor skala. AGAs konsesjonsområde består blant annet av seks dagbrudd med tilhørende gråbergsdeponier og avgangsmassedeponier. Gruven har 721 ansatte og 1 024 ansatte hos entreprenører.³⁹ På AGAs konsesjonsområde befinner det seg 14 landsbyer med cirka 5 200 innbyggere, ofte konsentrert langs veier eller i nærheten av gruveinfrastruktur som gråbergsdeponier.

³⁹ Informasjon fra selskapet under feltturen i Ghana i mars 2011.

4 Hovedproblemstillinger og Etikkrådets funn

4.1 Miljøvurderinger

Som nevnt innledningsvis har Etikkrådet konsentrert miljøvurderingene om Obuasi og i hovedsak om miljøgiften arsen. Først presenteres AGAs rapportering av alvorlige miljøhendelser. Deretter presenteres arsenforurensning i to elver i Obuasi (Nyam og Kwabrafo) der Etikkrådet har sammenlignet nivået av naturlig bakgrunnsforurensning med forurensning fra Obuasigraven og tilhørende anlegg.

4.1.1 Alvorlige miljøhendelser

AngloGold Ashanti offentliggjør informasjon om såkalte alvorlige miljøhendelser (*environmental incidents*) ved sine gruver. Definisjonen av hva som er en alvorlig miljøhendelse, og detaljnivå i rapporteringen, har variert over tid. Innføring av miljøstyrings-systemer har ført til økt bevissthet og bedre registreringer, noe som har bidratt til økt antall registrerte alvorlige miljøhendelser i perioden 2004–2008.⁴⁰ Tabell 1 er basert på selskapets rapporterte miljøhendelser korrigert for endret definisjon over tid.

Tabell 1 Antall alvorlige miljøhendelser ved Obuasigraven og for AGA totalt i perioden 2004–2011, og Obuasians andel av selskapets totale antall alvorlige miljøhendelser (i %).*

	2004 ⁴¹	2005 ⁴²	2006 ⁴³	2007 ⁴⁴	2008 ⁴⁵	2009 ⁴⁶	2010 ⁴⁷	2011 ⁴⁸
Obuasi	3	3	3	9	8	10	6	14
AGA totalt	16	25	25	33	55	51	27	27
Obuasi (%)	18,8	12,0	12,0	27,3	14,5	19,6	22,2	51,9

* Etikkrådet har ikke funnet systematisk informasjon om antall alvorlige miljøhendelser i Obuasi før 2004.

⁴⁰ AGA. *Report to Society 2008*. s. 166.

⁴¹ Tallet for Obuasi rapporteres som 3 i to rapporter (AGA. *Report to Society 2004*. s. E10–E12 og AGA. *Form 20-F 2004*. s. 103), og som 1 i: AGA. *Country Report Ghana Obuasi 2004*. s. 8. Tallet for AGA totalt (16) finnes for eksempel i: AGA. *Report to Society 2004*. s. E10–E12.

⁴² Tallet for Obuasi (3) er fra: AGA. *Country Report Ghana Obuasi 2005*. s. 8 og AGA. *Report to Society 2005*. s. EN8. Tallet for AGA totalt (25) er fra: AGA. *Report to Society 2008*. s. 166. Merk at AGAs *Report to Society 2005*, s. EN7 oppgir tallet 24 for AGA totalt.

⁴³ Tallet for Obuasi (3) er fra: AGA. *Country Report Ghana Obuasi 2006*. s. 19. Tallet for AGA totalt (25) er fra: AGA. *Report to Society 2008*. s. 166.

⁴⁴ Tallet for Obuasi (9) er fra: AGA. *Report to Society 2007*. s. 165–168. Merk at AGAs *Country Report Ghana Obuasi 2007*, s. 23 oppgir 8 miljøhendelser. Tallet for AGA totalt (33) er fra: AGA. *Report to Society 2008*. s. 166. Merk at AGAs *Sustainability Review 2009*, s. P33 og AGAs *Sustainability Report 2011*, s. P48 oppgir henholdsvis 48 og 49 hendelser for 2007.

⁴⁵ Tallet for Obuasi (8) er fra: AGA. *Obuasi Country Report 2008*. s. 38. Tallet for AGA totalt (55) er fra: AGA. *Report to Society 2008*. s. 166 og AGA. *Sustainability Report 2010*. s. P3. Tallet 104 oppgis i: AGA. *Report to Society 2008*, s. 166. Cirka 88 miljøhendelser er omtalt i dokumentet *AGA Environmental Incidents for the year ending 31 December 2008*. Merk at AGAs *Sustainability Review 2009*, s. P33 oppgir 160 og 55 miljøhendelser for 2008, etter henholdsvis gammel og ny metode for registrering av alvorlig hendelse.

⁴⁶ Tallet for Obuasi (10) er fra AGAs *Reportable environmental incidents during 2009* og AGAs *Sustainability Report: Supplementary information 2010*, s. P72. Tallet for AGA totalt (51) er fra AGAs *Sustainability Report: Supplementary information 2010*, s. P72, som justerte tallet for 2009 opp fra 50 hendelser som var tallet rapportert i 2009. Merk at AGAs *Sustainability Review 2009*, s. P33 oppgir 195 og 50 hendelser for 2009, etter henholdsvis gammel og ny metode for registrering av alvorlig hendelse.

⁴⁷ AGA. *Sustainability Report: Supplementary information 2010*. s. P72.

⁴⁸ AGA. *Sustainability Report: Supplementary information 2011* (<http://www.aga-reports.com/11/sustainability-report/supplementary-information/environment/compliance>).

Tabell 1 viser at Obuasi i perioden 2004–2011 har stått for en større andel av selskapets alvorlige miljøhendelser (12–52 prosent) enn andelen av selskapet produksjon som skjer i Obuasi skulle tilsi (4–8 prosent av AGAs produksjon).

Selskapet satte tidligere som mål å redusere totalt antall miljøhendelser med 60 prosent fra 2008 til 2013 (fra 55 til 22 hendelser), og på lang sikt eliminere slike hendelser. Senere ble målet oppdatert til 18 hendelser i 2015, noe som representerer en cirka 30 prosent reduksjon fra 27 hendelser i 2010. Totaltallet for registrerte miljøhendelser i AGA er redusert fra 55 til 27 (51 prosent) i perioden 2008–2011. Antall miljøhendelser i Obuasi ble redusert fra 8 til 6 (25 prosent) i perioden 2008–2010, før en økning til 14 hendelser i 2011. Selskapet har i flere år identifisert Obuasi som en av operasjonene med flest alvorlige miljøhendelser.

Antallet alvorlige miljøhendelser og beskrivelsene av hendelsene er en av flere indikasjoner både på kvaliteten av miljøstyringssystemene og omfanget av miljøproblemer. Men denne rapporteringen gir bare et overordnet bilde av miljøtilstanden ved gruveoperasjonene. Noen få hovedresultater fra Etikkrådets mer detaljerte gjennomgang av materiale på miljøområdet presenteres under.

4.1.2 Arsenforurensning i Obuasi

Kort om arsen

Halvmetallet arsen er et naturlig forekommende grunnstoff som finnes i små mengder praktisk talt overalt i jord, vann og luft. Det finnes en rekke arsenforbindelser, og de har ulike egenskaper. Uorganiske arsenforbindelser, for eksempel arsenetrioksid (As_2O_3 , arsenikk), er reaktive og kan ha svært skadelige virkninger i kroppen. Organiske arsenforbindelser, som kan finnes i høye konsentrasjoner i fisk og skaldyr, er lite reaktive og mindre skadelige. Uorganisk arsen løser seg lett i vann og sprer seg med overflate- og grunnvann. Under naturlige forhold er det mye større sannsynlighet for høye arsenkonsentrasjoner i grunnvann enn i overflatevann.

Naturlige konsentrasjoner av arsen i ferskvann varierer fra nær null (ikke sporbart) til flere milligram per liter (mg/l) under helt spesielle forhold. Særlig høye naturlige verdier finnes vanligvis i grunnvann der berggrunnen naturlig inneholder mye arsenmineraler. Vanligvis er naturlige arsenkonsentrasjoner under 0,01 mg/l, som også tilsvarer maksimal grenseverdi for drikkevann definert av blant annet Verdens helseorganisasjon (WHO) og Ghanas myndigheter. Ofte er konsentrasjonene under 0,001 mg/l.⁴⁹ Arsen er kjent som en av de farligste typene uorganisk forurensning i drikkevann globalt.

Høye konsentrasjoner av arsen opptrer ofte i forbindelse med sulfidmineraler, særlig sulfidmineraler som også inneholder gull. Dette er tilfellet i Obuasi. I slike områder kan naturlig arseninnhold i grunnvann også overskride WHO's grenseverdi, avhengig av en rekke fysisk-kjemiske forhold i grunnvannet.⁵⁰

Effekter av arsen

I høye konsentrasjoner er arsen i uorganisk form (arsenikk, As_2O_3) akutt giftig, og det er dødelig i svært høye doser.⁵¹ Mer relevant for gruveforurensning er langtidsvirkninger fra

⁴⁹ Smedley, P.L. & Kinniburgh, D.G. 2002. A review of the source, behaviour and distribution of arsenic in natural waters. *Applied Geochemistry* 17: 517–568.

⁵⁰ Nordstrom, D.K. 2002. Worldwide occurrences of arsenic in ground water. *Science* 296: 2143–2145; Smedley & Kinniburgh 2002. *Op. cit.*

⁵¹ Dødelig dose arsenikk er i størrelsesorden 1–3 mg/kg kroppsvekt, eller omtrent 100–300 mg til en voksen person (Olsen, V. & Mørland, J. 2004. Forgiftning med arsen. *Tidsskrift for Den Norske Lægeforening* nr. 21

eksponering for lavere arsenkonsentrasjoner over tid. Uorganisk arsen øker risiko for blant annet ulike former for kreft, for eksempel kreft i lever, lunge, urinblære og hudkreft. Mange nasjonale og internasjonale organisasjoner som jobber med helse og miljø, har klassifisert arsen som kreftframkallende.⁵² En rekke hudskader og skader på ulike deler av nervesystemet er også kjent som effekter av arsen. Arsen vurderes som en svært alvorlig helsetrusself. Sårbare grupper som barn er særlig utsatt. Uorganisk arsen er svært skadelig for ferskvannsorganismer.

Selv om eksponering for arsen statistisk sett øker helserisiko, er det ofte vanskelig å bevise at enkelttilfeller av for eksempel kreft eller hudskader er forårsaket av arsen i drikkevann. Det kan også være andre faktorer som forårsaker kreft eller hudskader.

Historiske problemer

Regionen ved Obuasigraven er kjent for et naturlig høyt nivå av arsen i berggrunn og jordsmonn, noe som blant annet stammer fra mineralet arsenkis.⁵³ Arsen lekker naturlig ut i vann og jordsmonn. Lang tids gruvevirksomhet har i tillegg ført til at store mengder arsen er frigjort og bidrar til dagens forurensning. Malmen i Obuasi inneholder stedvis svært store mengder arsen.⁵⁴ Knusing og oppmaling av malm, prosessering og eksponering av malmen for luft og vann resulterer i kraftig økte mengder arsen i jord, luft og vann. Det har i flere tiår eksistert informasjon om svært høye forurensningsbelastninger i Obuasi.⁵⁵ Småskala, og formelt sett ulovlig, gullutvinning medfører også forurensning, for eksempel av kvikksølv.

Ved sammenslåingen av AG og AGC videreførte AngloGold Ashanti gruve drift med eldre infrastruktur (f. eks. avgangsmassedeponi uten membran og som dermed forårsaker utslipp av forurenset vann, svekkede rørledninger for transport av avgangsmasser), og et prosesseringsanlegg uten tilstrekkelig rensing av prosessvann. Det var heller ikke god håndtering av en positiv vannbalanse ved graven, og dette betød blant annet at forurenset vann regelmessig ble sluppet fra graven til vassdrag i nærområdet. Gruven i Obuasi hadde en rekke miljøproblemer som krevde kartlegging og opprydding. Tidligere anlegg for varmebehandling av malm ("roasting") for å frigjøre mer gull spredte store mengder arsen i Obuasi og omkringliggende områder gjennom luftforurensning.⁵⁶ Ghanas miljødirektorat (Environmental Protection Agency, EPA) har ved flere anledninger påpekt miljøproblemer og ved noen anledninger pålagt selskapet å stoppe gullproduksjonen for å redusere forurensningen og iverksette tiltak.⁵⁷ Forurensningen i Obuasi stammer delvis fra punktutslipp og delvis fra mer diffus avrenning fra eldre anlegg og forurensete områder som AGA er ansvarlig for.

---

(124): 2750–3). USAs Agency for Toxic Substances and Disease Registry (ATSDR) sier at over 60 mg/l i drikkevann kan være dødelig (ATSDR 2007. *Toxicological profile for arsenic*. ATSDR, Atlanta. s.7).

⁵² International Agency for Research on Cancer (IARC) udatert. Arsenic in drinking water. *IARC Monographs volume 84*. IARC, Lyon; ATSDR 2007. *Toxicological profile for arsenic*. ATSDR, Atlanta; World Health Organisation (WHO) 2008. *Guidelines for drinking-water quality. Second addendum to third edition. Volume I Recommendations*. WHO, Geneva.

⁵³ Arsenkis inneholder blant annet jern, arsen og svovel (FeAsS).

⁵⁴ Ahmad & Carboo fant gjennomsnittlig 8 305 mg/kg arsen i avgangsmasser (Ahmad, K. & Carboo, D. 2000. Speciation of As (III) and As (V) in some Ghanaian gold tailings by a simple distillation method. *Water, Air and Soil Pollution* 122: 317–326).

⁵⁵ Amase, S.K. 1975. Arsenic pollution at Obuasi Goldmine, town, and surrounding countryside. *Environmental Health Perspectives* 12: 131–135; Amonoo-Neizer, E.H., Nyamah, D. & Bakiamoh, S.B. 1996. Mercury and arsenic pollution in soil and biological samples around the mining town of Obuasi, Ghana. *Water, Air, and Soil Pollution* 91: 363–373; Smedley, P.L. 1996. Arsenic in rural groundwater in Ghana. *Journal of African Earth Sciences* 22(4): 459–470; Smedley & Kinniburgh 2002. *Op.cit.*

⁵⁶ Amase 1975. *Op.cit.*

⁵⁷ Se for eksempel *Enforcement notice* fra Ghana Environmental Protection Agency (EPA) september 2007.

Selskapet erkjenner at problemene har hatt en betydelig større kompleksitet enn først antatt.⁵⁸ Dette illustreres også ved at AGA økte beregnede kostnader for nedstenging og rehabilitering kraftig fra 2006 til 2007 i lys av en bedre analyse av kompleksiteten i Obuasi, fra USD 28 millioner til 51,3 millioner.⁵⁹ Etter en moderat årlig økning fra 2007 til 2010, økte antatt kostnad kraftig fra USD 63,6 millioner i 2010 til USD 143,9 millioner i 2011.⁶⁰ Obuasi er den av AGAs gruver som har den klart største antatte kostnad til rehabilitering ved framtidig stenging.

4.1.3 Arsenforurensning i Nyamelva

Faktorer som bidrar til dagens forurensning

Et høyt naturlig arseninnhold i berggrunn og jordsmonn bidrar til arsenforurensning i Nyamelva. Tidligere gruvedrift, gruveanlegg og -områder som selskapet har ansvar for, er en enda viktigere årsak til forurensning. Dagens gruvedrift og -anlegg, for eksempel lekkasjer fra Sansu avgangsmassedeponi i den sørlige del av anleggsområdet, og tidvis utslipp av prosessvann, bidrar også til et høyt forurensningsnivå i vassdrag. Prosesseringsanlegget for sulfidholdig malm ved *South Treatment Plant* (STP), etablert tidlig på 1990-tallet, har hatt utslipp av forurenset prosessvann til miljøet i lengre tid, særlig til Nyamelva i regntida.⁶¹

Gruven ligger i et område med relativt mye nedbør (1 600 mm/år).⁶² Begrenset kapasitet til å håndtere nedbør som har kommet inn i avgangsmassedeponiet eller har kommet inn i vannbalansen til gruven i andre områder, har økt utslippene av forurenset vann, særlig i regntidene som typisk er i mars–juli og oktober–november.

Sansu avgangsmassedeponi mottar avgangsmasser og vann fra STP. Deponiet er bygd i et relativt flatt terreng og uten membran som kan hindre lekkasjer, og har i dag høye, kunstige damvegger. En ukjent mengde sigevann fra deponiet har bidratt til forurensning av omkringliggende områder og vassdrag. Forurensningen er trolig redusert noe etter at lekkasjevann gjennom damveggene i deponiet i økende grad har blitt samlet opp og pumpet tilbake til deponiet. Måten deponiet fylles med avgangsmasser (inkl. prosessvann) og manøvreres, synes også å ha blitt bedre og har redusert lekkasjer og forurensning, samt bedret den geotekniske stabiliteten i anlegget og dermed redusert risiko for skade på damvegger og eventuelt dambrudd og kollaps.

Måleverdier for arsen over tid

Ashanti Goldfields Company og senere AngloGold Ashanti har samlet inn og analysert vannprøver i Nyamelva flere ganger hver måned i over 10 år. Selskapet erkjenner at måleverdier i denne perioden har vært til dels svært høye og over WHO's og Ghanas grenseverdi for arsen i drikkevann (0,01 mg/l) og høyere enn grenseverdien for arsen i

---

⁵⁸ Se for eksempel: AGA. *Obuasi Country Report 2008*. s. 37.

⁵⁹ AGA. *Report to Society 2007*. s. 169–170.

⁶⁰ AGA. *Sustainability Report: Supplementary information 2011* (<http://www.aga-reports.com/11/sustainability-report/supplementary-information/mine-lifecycle>).

⁶¹ Utvinning av gull ved STP skjer gjennom flere trinn og er blant annet basert på biologisk oksidasjon (BIOX®) og bruk av cyanid i et senere trinn i prosesseringen. Resirkulering av prosessvann forurenset med cyanid vil være ødeleggende for de svært cyanidfølsomme bakteriene som oksiderer sulfid (BIOX®). Siden STP lenge manglet renseanlegg for cyanid kunne ikke prosessvann (med cyanid) resirkuleres, noe som krevde kontinuerlig tilførsel av nytt vann uten cyanid. Det ble derfor produsert et betydelig overskudd av forurenset prosessvann som resulterte i forurensende utslipp. Rensing av vannet er gradvis innført de senere år, noe som har økt resirkuleringen og redusert forurensningen fra utslipp av prosessvann.

⁶² Smedley 1996. *Op.cit.*

utslippsvann fra gruver i Ghana (0,1 mg/l).⁶³ Forskere og organisasjoner har også samlet inn og analysert data i lengre tid og påvist omfattende forurensning med målte verdier svært langt over grenseverdiene.⁶⁴

Lokaliteter som måler naturlig tilstand (ikke gruvepåvirket), har langt lavere verdier av arsen i vannet enn gruvepåvirkede lokaliteter. Det er likevel slik at også enkelte lokaliteter som ikke synes å være vesentlig påvirket av gruvedrift, kan ha måleverdier over WHOs og Ghanas maksimalverdier, noe som antas å skyldes høyt innhold av arsen i berggrunn og jordsmonn og muligens tidligere forurensning, for eksempel arsenedfall fra tidligere luftforurensning.

4.1.4 Arsenforurensning i Kwabrafoelva

Faktorer som bidrar til forurensning

Et høyt naturlig arseninnhold i berggrunn og jordsmonn bidrar til arsenforurensning i Kwabrafoelva. Elva påvirkes enda mer av infiltrasjonsvann og overflateavrenning fra Pompora avgangsmassedeponi, som tidligere mottok materiale fra repressering av avgangsmasser i den nordlige delen av anleggsområdet. På 1990-tallet og utover 2000-tallet ble cirka 10 000 tonn arsenikktrioksid lagret ved Pompora uten tilstrekkelig beskyttelse. Dette bidro tidligere også til forurensning av arsen. Selv om lageret av arsenikktrioksid nå er fjernet, vil det være rester av arsen i jordsmonn og elvesedimenter som fortsatt bidrar til forurensning. Tidvis har det vært utslipp av forurenset vann fra Pompora-sumpen som mottar vann fra Pompora avgangsmassedeponi, og episoder med utslipp fra pumpestasjonene ved Kokoteasua og Boete der avgangsmasser ble tatt ut for repressering. Dette har påvirket Kwabrafoelva. I tillegg har det vært arsenutslipp til luft fra tidligere prosesseringsanlegg (*roasting*) som ble stengt i 2000. Alle disse anleggene tilhører AGA. AGA har installert renseanlegg som renser deler av vannet i området, noe som vil bidra til en reduksjon av forurensningen.

Måleverdier for arsen over tid

Ulike undersøkelser viser at også Kwabrafoelva har svært høye konsentrasjoner av arsen, noe selskapet også erkjenner. Som for Nyamelva har AGC og senere AGA samlet inn vannprøver flere ganger hver måned i over 10 år i Kwabrafoelva. Måleverdiene ligger også her langt over både WHOs og Ghanas grenseverdi for drikkevann (0,01 mg/l) og Ghanas grenseverdi for utslippsvann fra gruver (0,1 mg/l). Andre studier viser svært høye verdier av arsen.⁶⁵

Lokaliteter som viser naturlig tilstand (ikke gruvepåvirket), har langt lavere verdier enn gruvepåvirkede lokaliteter. Det er likevel slik at noen lokaliteter som ikke er påvirket av gruvedrift, har måleverdier over WHOs og Ghanas maksimalverdier, noe som antas å skyldes høyt innhold av arsen i berggrunn og jordsmonn og tidligere forurensning, blant annet store luftutslipp fra varmebehandling av sulfidmalm (*roasting*) fram til år 2000.

Ghanas miljødirektorat (EPA) publiserer årlig vurderinger av ulike miljø- og sosioøkonomiske forhold ved gruver i Ghana basert på innrapporterte tall fra gruveselskap og egne undersøkelser (AKOBEN). Selv om EPA ikke publiserer konkrete måleverdier, så viser vurderingene at forurensningsnivåene ved Obuasi ligger over grenseverdiene omtalt over.⁶⁶

---

⁶³ Ghanas grenseverdi for oppløst arsen i utslippsvann er 0,1 mg/l, mens grenseverdien for totalt arsen er 1 mg/l. International Finance Corporation (IFC) opererer med en grenseverdi på 0,1 mg/l for totalt arsen og har ikke oppgitt grenseverdi for oppløst arsen.

⁶⁴ Se for eksempel: Obiri, S. 2009. *Determination of heavy metals in water bodies in the Tarkwa and Obuasi mining areas*. Wassa Association of Communities Affected by Mining (WACAM), Tarkwa.

⁶⁵ Se for eksempel: Obiri 2009. *Op.cit.*

⁶⁶ <http://www.epaghanaakoben.org/rating/listmines2>.

Undersøkelsene som rådet har innhentet og vurdert viser regelmessig måleverdier over hundre ganger høyere enn grenseverdiene i flere elver ved Obuasi.

4.1.5 Kort omtale av annen forurensning

Etikkrådet har også gått gjennom data for andre vannkvalitetsparametre enn arsen, for eksempel cyanid og tungmetaller, for Nyam, Kwabrafo og andre elver i Obuasi. Gjennomgangen har blant annet vist at konsentrasjoner av cyanid⁶⁷ ved en rekke tilfeller er høyere enn Ghanas maksimale grenseverdi for drikkevann (0,01 mg/l). Lignende funn er gjort for flere tungmetaller, for eksempel kadmium, mangan, bly og kobber,⁶⁸ som også fører til alvorlige miljø- og helseskader.

Kritikk har vært reist mot forurensning av frukt, jordbruksavlinger og fisk i og rundt Obuasi.⁶⁹ Et begrenset antall studier er gjennomført og har funnet varierende og tidvis høye konsentrasjoner av blant annet arsen i matvarer. Flere studier har også påvist forurensning av tungmetaller i jord og sedimenter ved gruveoperasjonene i Obuasi.⁷⁰

4.2 Menneskerettighetsvurderinger

Menneskerettighetsvurderingene er i det følgende avgrenset til å omhandle retten til helse, herunder befolkningens reduserte tilgang til rent vann, fisk og jordbruksprodukter samt helseproblemer grunnet forurensning fra gravene, og i tillegg tvangsflyttinger som ikke er utført i henhold til internasjonale standarder.

4.2.1 Helseplager blant lokalbefolkningen

Lokalbefolkningen i Obuasi og Iduapriem rapporterer om en rekke helseplager de mener kan relateres til forurensning fra gruedrift, herunder pigmentendringer i huden, åpne sår som ikke gror, respiratoriske helseproblemer og tidlig død. Det foreligger svært få studier av helseeffekter av gruveforurensning i Obuasi og Iduapriem. Internasjonalt er det godt dokumentert at arsen øker risiko for flere alvorlige helseproblemer.⁷¹

I 2009 startet AGA en konsulentstudie med formål å kartlegge sosiale forhold ved gravene. Studien viser at selskapet ikke har håndtert helseproblemer i lokalsamfunnene slik det burde. Dette gjelder primært helseproblemer som kan relateres til forurensning, særlig vannforurensning. AGA har i sitt helsearbeid i Obuasi hovedsakelig fokusert på malaria som lenge har vært et stort problem i området. Fram til 2010 har rundt 4/5 av AGAs "Community

---

⁶⁷ Målinger har omfattet tre typer cyanid: fri cyanid, WAD cyanid og total cyanid. Etikkrådet har fokusert på fri cyanid siden dette er den mest skadelige formen for cyanid i vann.

⁶⁸ Se for eksempel: Obiri 2009. *Op.cit.*; Obiri, S., Dodoo, D.K., Armah, F.A., Essumang, D.K. & Cobbina, S.J. 2010. Evaluation of lead and mercury neurotoxic health risk by resident children in the Obuasi municipality, Ghana. *Environmental Toxicology and Pharmacology* 29: 209–212; Akabzaa, T.M., Banoeng-Yakubo, B.K. & Seyire, J.S. udatert. *Impact of Mining Activities on Water Resources in the Vicinity of the Obuasi mine*; Tay & Momade udatert. *Trace Metal Contamination in Water from Abandoned Mining and Non-Mining areas in the Northern Parts of the Ashanti Gold Belt, Ghana*.

⁶⁹ Se for eksempel: Amonoo-Neizer, E.H. & Amekor, E.M.K. 1993. Determination of Total Arsenic in Environmental Samples from Kumasi and Obuasi, Ghana. *Environmental Health Perspectives* 101(1): 46–49; Kumi-Boateng, B. 2007. *Assessing the spatial distribution of arsenic concentration from goldmine for environmental management at Obuasi, Ghana*. M.Sc. thesis, International Institute for Geo-information Science and Earth Observation, Enschede.

⁷⁰ Se for eksempel: Antwi-Agyei, P., Hogarh, J.N. & Foli, G. 2009. Trace elements contamination of soils around gold mine tailings dams at Obuasi, Ghana. *African Journal of Environmental Science and Technology* 3(11): 353–359.

relations"-budsjett gått til dette. Malariaprogrammet omfatter også befolkningen i Iduapriem. I Iduapriem har det ikke vært oppfølging eller overvåking av helserelaterte problemstillinger, og helseinvesteringer per innbygger i Iduapriem er vesentlig lavere enn i Obuasi.

4.2.2 Redusert tilgang til rent vann, fisk og jordbruksprodukter

Det er en alminnelig oppfatning blant lokalbefolkningen at AGA gjennom sin gruveaktivitet har forårsaket forurensing av vann og jordsmonn, hvilket skal ha resultert i kvantitativt og kvalitativt dårligere avlinger. Denne forståelsen er spesielt utbredt i bosettingene knyttet til elvene Jimi, Akrofuom og Wamase i Obuasi. Landsbyer nær AGAs avgangsmassedeponier hevder at jordsmonnet er ødelagt av cyanidutslipp og forurenset vann. Ettersom jordbruk er den viktigste næringen i området, har dette ifølge lokalbefolkningen hatt store konsekvenser for dem.

AGA har informert alle landsbyer i Obuasi og Iduapriem om at de ikke må benytte vann fra bekker, elver eller dammer grunnet alvorlig forurensing. Lokal fisk skal angivelig inneholde høye verdier av tungmetaller. For å hindre at lokalbefolkningen fisker i dammer med forurenset prosessvann, har AGA satt opp forbudsskilt ved flere dammer, men tilgangen er ikke fysisk sperret.

Alle bosettinger skal ha fått brønner fra selskapet eller lokale myndigheter, men disse blir ofte defekte over tid. Derfor benytter en rekke landsbyer vann fra forurenset elver.

Ifølge FNs komité for økonomiske, kulturelle og sosiale rettigheter er krav på rent vann⁷² en nødvendig del av den anerkjente menneskerettigheten til helse, som er forankret i blant annet konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, artikkel 12. AGA har i sin interne menneskerettighetspolicy anerkjent retten til rent vann for den berørte lokalbefolkningen.⁷³ Dette er i tråd med blant annet uttalelser fra FNs høykommissær for menneskerettigheter om at selskapers forurensing av vann, jordsmonn og luft kan krenke lokalbefolkningens rett til helse etter artikkel 12 i FN-konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter.⁷⁴

4.2.3 Tvangsflytting av lokalbefolkning i Obuasi og Iduapriem på 1990- og 2000-tallet

Etter at Ghanas *Economic Recovery Programme* (ERP) ble initiert i 1983, ble det gjennomført omfattende reformer i gruvesektoren i landet.⁷⁵ En ny gruvelov ble innført i 1986⁷⁶ med to tilhørende tillegg om skatt (*Additional Profit Tax Law*) og royalties (*Minerals and Royalties Regulations*). Lovene hadde sjenerøse skatteinsentiver for utenlandske investorer, og reformene førte til økt investorinteresse i landets gullgruvesektor. Da gullgruvekonsesjoner ble utstedt til gruveselskaper i henhold til den nye loven de påfølgende årene, ble store landområder, herunder skogsreservat og bosettinger, avsatt til fordel for gruveselskapene og til ulempe for de opprinnelige brukerne av landområdene.⁷⁷ AGC, AGAs forgjenger, gjennomførte på 1990- og tidlig 2000-tallet omfattende fysiske og økonomiske

⁷² UN Committee on Economic, Cultural and Social Rights, General Comments No. 15 (<http://www.righttowater.info/progress-so-far/general-comments-2/>).

⁷³ AGAs svar til rådet i januar 2012.

⁷⁴ Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR) og WHO *The Right to Health* fact sheet no. 31, s. 30 (<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/Factsheet31.pdf>); Norad *Retten til helse* (<http://www.norad.no/no/tema/menneskerettigheter/retten-til-helse>).

⁷⁵ International Monetary Fund udatert. *Ghana—Enhanced Structural Adjustment Facility Economic and Financial Policy Framework Paper, 1998–2000* (<http://www.imf.org/external/np/pfp/ghana/ghana0.htm>).

⁷⁶ Denne loven ble avløst av *Minerals and Mining Act* i 2006.

⁷⁷ Akabzaa, T.M. 2000. *Boom and dislocation, the environmental and social impacts of mining in the Wasswa West District of Ghana*. s. 74.

tvangsflyttinger⁷⁸ for å gjøre plass til arealkrevende dagbruksoperasjoner i Obuasi og Iduapriem.

AGC og den tidligere eier Ghanaian Australian Goldfields Ltd. (GAG) gjennomførte i perioden 1990 til 2001 fysiske og økonomiske tvangsflyttinger av åtte landsbyer innenfor det som i dag utgjør AGAs konsesjonsområde i Iduapriem. Tvangsflyttingene berørte over 2 000 mennesker. Prosessen var preget av konflikter som uenighet om kompensasjonspraksis og -rater for hus,⁷⁹ jordbruksarealer og avlinger, uenighet om hvor bosettingene skulle flyttes, samt redusert tilgang til rene vannkilder. Bakgrunnen for konfliktene lå særlig i kompensasjonspraksisen som innebar at bønder i stor grad ble tilbudt kontant kompensasjon for sine jordbruksarealer. Dette var i henhold til nasjonalt lovverk på denne tiden,⁸⁰ men for ubemidlede lokalsamfunn som primært drev selvbergingsjordbruk og som bare var i stand til å livnære seg som bønder, førte det i realiteten til forringet eller varig tap av livsgrunnlag. Andel fattige av befolkningen i området er høyere enn gjennomsnittet i Ghana, da over 70 prosent av husholdningene på konsesjonsområdet tjener mindre enn USD 584 årlig, det vil si USD 127 under landsgjennomsnittet.⁸¹ Landsbybefolkningen anklaget selskapet for å trenere forhandlinger om kompensasjon for å tvinge de økonomisk mest sårbare til å akseptere lave kompensasjonsrater.⁸² En studie utført av Universitetet i Ghana i 1999 framholder at GAG og AGC var de gruveselskapene i Tarkwaregionen som hadde dårligst forhold til befolkningen, til tross for at andre selskap i området hadde utført atskillig større tvangsflyttinger.⁸³

I forbindelse med dagbruksoperasjonene i Obuasi utførte AGC et betydelig antall økonomiske tvangsflyttinger av lokalbefolkningen.⁸⁴ Landsbyer som Nhyieso, Sanso, Anyinam og Dokyiwa i Obuasi ligger inntil store gruveanlegg og er blitt fratatt betydelige jordbruksområder. Tidligere tvangsflyttinger fra 1970- og 80-tallet resulterte i anklager om uteblitt kompensasjon for ekspropriert jordbruksland,⁸⁵ mens tvangsflyttingsprosessene fra 1990- og tidlig 2000-tall var preget av utilstrekkelig kompensasjon for tapte avlinger og landområder, samt tap av jordbruksmuligheter grunnet forurensing i tillegg til utilstrekkelige programmer for alternative livsgrunnlag (ALG-programmer).⁸⁶ Totalt er 25 landsbyer i Obuasi berørt av tvangsflyttingene.⁸⁷

I 2009 initierte AGA en konsulentstudie for å kartlegge utestående krav relatert til tidligere og pågående tvangsflyttinger. Det ble fastslått at 26 landsbyer i Obuasi og 21 landsbyer i Iduapriem hadde utestående krav mot selskapet. Majoriteten av kravene gjelder utilstrekkelig

---

⁷⁸ Se fotnote 6 for definisjon av fysisk og økonomisk tvangsflytting.

⁷⁹ På 1990-tallet var det utbredt praksis å bruke "value-for-value"-prinsippet når selskap oppførte nye huskonstruksjoner for de tvangsflyttede. Ettersom de nye huskonstruksjonene var av betydelig bedre kvalitet enn de opprinnelige husene, ble antall rom per hus redusert, slik at verdien av det gamle huset og det nye samsvarte. Dette medførte en rekke utfordringer for store familier som fikk for liten plass og ikke hadde tillatelse til å bygge på ytterligere rom.

⁸⁰ Den ghanesiske *Minerals and Mining Act* pålegger selskap å kompensere landeiere og beboere ("occupiers") for skade som virksomheten forårsaker på land, bygninger, buskap, avlinger eller trær. Dersom andre bruksretter fratras eier/beboer gjennom virksomheten, skal det også kompenseres for disse. Loven sier videre at kompensasjonsbeløpet skal fastsettes av de berørte parter, det vil si selskapet og landsbybefolkningen.

⁸¹ AGAs svar til rådet i mars 2011.

⁸² Akabzaa, T.M. 2000. *Boom and dislocation, the environmental and social impacts of mining in the Wassa West District of Ghana*. s. 84; Etikkrådets intervjuer med lokalbefolkning i Teberebie i mars 2011.

⁸³ Akabzaa, T.M. 2000. *Op.cit.* s. 92.

⁸⁴ Det er i tillegg utført to fysiske tvangsflyttinger (AGAs svar til rådet i januar 2012).

⁸⁵ Med kompensasjon menes i denne tilrådingen betaling i kontanter eller naturalia (land) for verdier eller ressurser som er ervervet eller berørt av et prosjekt på det tidspunktet verdien må erstattes.

⁸⁶ AGAs svar til rådet i mars 2011 og intervjuer i Obuasi i mars 2011 under Etikkrådets feltbesøk.

⁸⁷ AGAs svar til rådet i januar 2012.

informasjon og konsultasjon i forkant av tvangsflyttinger, tap av landområder og livsgrunnlag uten tilstrekkelig kompensasjon, herunder kompensasjon for avlinger. Det pågår for tiden fem rettsaker mot AGA på lokalt og nasjonalt nivå i Ghana som alle er knyttet til disse tvangsflyttingene.⁸⁸

De siste årene har myndigheter, frivillige organisasjoner og uavhengige eksperter⁸⁹ fastslått at tvangsflyttingene i Obuasi og Iduapriem i stor grad ble utført i strid med Verdensbanken/ International Finance Corporation (IFC) sine standarder for tvangsflytting på de aktuelle tidspunkter. Disse standardene sier i dag blant annet at selskaper bør forbedre eller i det minste gjenopprette de tvangsflyttedes livsgrunnlag.⁹⁰ IFCs retningslinjer legger til grunn at befolkningens tapte landområder som hovedregel skal kompenseres med tilsvarende landområder og ikke med kontanter. Retningslinjene definerer også mer detaljerte rammer for kompensasjon avhengig av hvor hardt rammet de tvangsflyttede er. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR) har i sine retningslinjer for ”*development based resettlements*” uttrykt samme prinsipp:⁹¹

*“Cash compensation should under no circumstances replace real compensation in the form of land and common property resources. Where land has been taken, the evicted should be compensated with land commensurate in quality, size and value, or better.”*⁹²

I en omfattende menneskerettighetsstudie av gruvesektoren i Ghana kom den ghanesiske menneskerettighetskommisjonen, Commission on Human Rights and Administrative Justice (CHRAJ), i 2008 fram til at AGA i forbindelse med tvangsflyttinger ikke har konsultert befolkningen tilstrekkelig og har betalt dem mangelfull kompensasjon i henhold til nasjonalt regelverk og Verdensbanken/IFCs standarder.⁹³

4.2.4 AGAs forhold til lokalsamfunnene

Da AGA videreførte gruvedriften i Obuasi og Iduapriem i 2004, fikk selskapets Community Relations-avdeling (CR-avdeling) ansvar for å informere og konsultere lokalsamfunnene, sette i gang sosiale investeringsprosjekter,⁹⁴ tilby alternative livsgrunnlag, gjennomføre tvangsflyttinger og utbetale kompensasjon til berørte bosettinger. Selskapets visjon ”*The communities and societies in which we operate will be better off for AngloGold Ashanti having been there*”, var avdelingens målsetting, og IFCs standarder, spesielt *Performance Standard 1* og *5*, var fram til 2010 normene som ble lagt til grunn. På dette tidspunktet hadde avdelingen mangelfulle interne systemer og prosesser, og manglet ressurser til å arbeide systematisk. I praksis ledet det til at CR-avdelingen iverksatte omfattende ad hoc-tiltak som tjente som brannslukking ved akutte sosioøkonomiske behov.

I 2003 ble 173 bønder i Teberebie-landsbyen i Iduapriem lovet nye jordbruksområder mot at et nærliggende gråbergsdeponi ble utvidet (se bilde 2 under som illustrasjon). Til sammen 248 åkrer på 849 660 m² ble ekspropriert slik at deponiet kunne utvides.⁹⁵ AGA kompenserte

⁸⁸ AGAs svar til rådet i mars 2011.

⁸⁹ Commission on Human Rights and Administrative Justice (CHRAJ) 2008. *The State of Human Rights in Mining Communities in Ghana*; rapporter fra WACAM, og AGAs svar til rådet i mars 2011.

⁹⁰ IFCs *Performance Standard 1* og *5*.

⁹¹ United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR). *Development based resettlements* (<http://www.ohchr.org/EN/Issues/Housing/Pages/ForcedEvictions.aspx>).

⁹² FNs høykommissær for menneskerettigheter.

⁹³ Basic principles and guidelines on development based evictions and displacement. A/HRC/4/18(UN) Kap. 6 (A): Compensation (http://www2.ohchr.org/english/issues/housing/docs/guidelines_en.pdf).

⁹⁴ CHRAJ 2008. *The State of Human Rights in the Mining Communities in Ghana*. s. 18.

⁹⁵ Utdanningsprosjekter, fritidsprosjekter, infrastruktur etc.

⁹⁶ Selskapets svar til rådet i desember 2010.

bøndene i form av kontanter for tapte avlinger, men oppfylte ikke kravet i *Resettlement Action Plan* fra 2003 om nytt jordbruksland.⁹⁶ De 173 bøndene som ikke har mottatt nytt jordbruksland, hevder å ha bli fratatt sitt livsgrunnlag ettersom de ikke har forutsetninger for å livnære seg gjennom andre yrker og ikke kan erverve nytt land i området.

I 2011 besluttet AGA å kartlegge personer med utestående krav mot selskapet i Teberebie, og i februar 2012 lovet AGA å gi jordbruksland til de skadelidte, ni år etter tvangsflyttingen.

Bilde 2 Bilde tatt fra gråbergsdeponiet lokalisert ved siden av Teberebie-landsbyen (mars 2011). De røde pilene viser deponier som nå dekker tidligere jordbruksarealer og de blå pilene viser bosettingene i Teberebie-landsbyen.

Siden 2005 har AGA utbetalt kontant kompensasjon til lokalbefolkningen for beslaglagte jordbruksområder i Obuasi og Iduapriem for over NOK 10 millioner.⁹⁷ Etter det rådet kjenner til, har ikke AGA tilbudt befolkningen nytt jordbruksland, bortsett fra i forbindelse med de pågående tvangsflyttingene av Dokyiwa-landsbyen i Obuasi og Ajopa-landsbyen i Iduapriem.

Erfaringene fra tvangsflyttinger gjennomført i forbindelse med Verdensbankfinansierte prosjekter, viser at å gjenopprette livsgrunnlaget for tvangsflyttede er blant de største utfordringene i tvangsflyttingsprosesser.⁹⁸ AGA har siden 2005 derfor iverksatt enkelte ALG-prosjekter i Iduapriem, herunder prosjekter som er blitt ledet av en frivillig organisasjon (OICI).⁹⁹ Prosjektene har gitt blandede resultater og har omfattet grønnsaksdyrking, maisdyrking, brød- og såpeproduksjon, palmeoljeutvinning, kjøttproduksjon og soppdyrking. I 2010 var 396 personer sysselsatt gjennom prosjektene som nå drives direkte av AGA. Det har også vært ALG-programmer i Obuasi, blant annet innen tekstilproduksjon, akvakultur og svineoppdrett.

Fram til 2011 hadde ikke AGA noen helhetlig plan eller et eget budsjett for ALG-programmene i Obuasi og Iduapriem. Midlene som til nå er avsatt til slike prosjekter, er tatt ad hoc fra selskapets totale budsjett og ikke fra et fond som selskapet var pliktig å opprette i henhold til konsesjonskontrakten inngått med ghanesiske myndigheter i 2004.¹⁰⁰ AGA har i 2011 planlagt en rekke nye ALG-programmer som skal gjennomføres over en treårsperiode.

⁹⁶ Selskapets svar til rådet i desember 2010.

⁹⁷ Selskapets svar til rådet i desember 2010.

⁹⁸ World Bank 2004. *Involuntary resettlement sourcebook. Planning and implementation in development projects*. World Bank, Washington, D.C.

⁹⁹ Opportunities Industrialization Centers International (<http://www.oici.org/>).

¹⁰⁰ AGAs svar til rådet i desember 2010.

Den ghanesiske menneskerettighetskommisjonen (CHRAJ) framholdt i sin granskningsrapport at AGA har tilbudt “uakseptable alternativer” for beboernes tapte livsgrunnlag.¹⁰¹

4.2.5 Lokalbefolkningens oppfatning av AGA i dag

CHRAJs menneskerettighetsundersøkelser av gruveindustrien i Ghana i 2008 sammenliknet befolkningens tilfredshet i ulike selskapers konsesjonsområder, og fastslo at befolkningen var minst fornøyd i de områdene hvor AGA hadde gruvekonsesjoner.¹⁰² De siste to årene har imidlertid befolkningens forhold til AGA bedret seg.¹⁰³ Dette skyldes i hovedsak økt informasjonsdeling og konsultasjon. Siden AGA i 2009 startet omfattende studier av blant annet sosiale forhold, har selskapets CR-avdeling endret interne systemer. Lokalsamfunnene rapporterer i dag at de i større grad føler seg hørt av selskapet, men de stiller spørsmål ved AGAs faktiske gjennomføring av tiltak. Ifølge en spørreundersøkelse gjennomført i 2010 i Obuasi og Iduapriem var kun 30 prosent av lokalbefolkningen av den oppfatning at ”*The communities and societies in which we (AGA) operate will be better off for AngloGold Ashanti having been there*”.¹⁰⁴ Over 40 prosent mente de ville ha hatt det bedre uten AGA. Majoriteten mente at AGA i liten grad responderte på landsbybeboernes henvendelser.

5 Informasjon fra selskapet

5.1 Internasjonale initiativ og samarbeid

AngloGold Ashanti deltar i en rekke frivillige initiativ og samarbeid for ansvarlig næringsliv og gruve drift på lokalt, nasjonalt og internasjonalt nivå. Disse inkluderer International Council on Mining and Metals (ICMM), *International Cyanide Management Code for the Manufacture, Transport and Use of Cyanide in the Production of Gold*, *Voluntary Principles on Security and Human Rights* og FN's *Global Compact*. I tillegg benytter selskapet flere standarder som definerer miljøstyringssystem, anbefalte grenseverdier for ulike typer forurensning, standarder for tvangsflytting m.m.

5.2 AGAs miljøsystem og -standarder

Etikkrådet har svært lite informasjon om miljøsystemer og -standarder fra tiden før sammenslåingen av AG og AGC. Årsrapporter fra AGC i perioden 2000–2004 inneholder lite informasjon om sosiale forhold og enda mindre om miljø. Årsrapporten for 1999 uttaler: ”*Environmental audits were undertaken at all mines and there were no significant out-of-compliance reports relating to the environment within the Group.*”¹⁰⁵ Velkjente problemer fra lang tids gruve drift i Obuasi, herunder omfattende dagbrudd på 1990-tallet, omtales ikke.

Rapporteringen på miljøområdet er kraftig forbedret etter 2004. AGA har innført og forbedret en rekke miljøsystemer og -standarder. Selskapet søker som et minimum å overholde nasjonale lover, forskrifter og betingelser i tillatelser der selskapet opererer.

---

¹⁰¹ CHRAJ 2008. *Op.cit.*

¹⁰² CHRAJ 2008. *Op.cit.*

¹⁰³ Sekretariatets samtaler med lokalbefolkningen, mars 2011.

¹⁰⁴ Spørreundersøkelsen bygde på individ- og gruppeintervjuer med utvalgte landsbyer i Obuasi og Iduapriem i 2009 (AGAs svar til rådet i mars 2011).

¹⁰⁵ AGC. *Annual Report 1999*. s. 14. Tilsvarende formulering finnes i: AGC. *Annual Report 2000*. s. 14.

5.2.1 AGAs egne standarder

Selskapet har en integrert miljø- og lokalsamfunnspolicy som er kort og av generell karakter.¹⁰⁶ Selskapet utviklet i 2009 standarder for egen virksomhet innen blant annet vann, luftkvalitet og kjemikalier. Etikkrådet finner disse standardene omfattende, og de inkluderer mange viktige tema og er til dels detaljerte.¹⁰⁷ Standarden for vann omfatter blant annet ansvarsforhold, regelverk, overflatevann og grunnvann, vannbalansemodeller, vannkvalitet og -kvantitet, risikovurderinger, overvåkingsprogrammet m.m. Når det gjelder grenseverdier for utslipp, viser standarden til internasjonale avtaler, nasjonale regelverk, miljøtillatelser for gruver og andre bindende forpliktelser.

Selskapet har identifisert fem fokusområder innen miljø: vann, energi og drivhusgassutslipp, landareal, miljøfarlige stoffer, og luftkvalitet.¹⁰⁸ Selskapet legger vekt på at vann er en av de viktigste problemstillingene for selskapets gruvedrift.

Basert på AGAs miljøplan for Obuasi ga Ghanas miljødirektorat (EPA) en treårig miljølisens (*Environmental Certificate*) til Obuasigruben i mars 2011. Lisensen omfatter en rekke krav, inkludert krav til rensing av vann og håndtering av avgangsmasser og annet avfall. Selskapet har utviklet planer for å oppfylle kravene.

5.2.2 ISO 14001 standard for miljøstyringssystem

I likhet med AGAs andre gruveoperasjoner har Obuasi et miljøstyringssystem som er sertifisert til ISO14001-standard.¹⁰⁹ Sertifiseringen er frivillig, men gjennomføres av en uavhengig tredjepart. Obuasi ble sertifisert i desember 2006,¹¹⁰ og sertifiseringen ble videreført etter en revisjon i desember 2009¹¹¹ med varighet til 2012.

5.2.3 Standarden for cyanidforvaltning

AngloGold Ashanti var med å utvikle den internasjonale standarden for cyanidforvaltning i gullgruveindustrien¹¹² og var blant de første selskapene som signerte i november 2005.¹¹³ Denne frivillige standarden krever at uavhengige tredjeparter reviderer gruveoperasjonene og dokumenterer at disse følger den internasjonale standarden for å sikre beskyttelse av folks helse og miljø mot skadene som cyanid kan forårsake. I 2006 planla AGA at Obuasi skulle gjennom revisjon innen utgangen av 2008.¹¹⁴ I 2008 ble tidspunkt for sertifisering endret til 2010.¹¹⁵ Obuasi var blant operasjonene som i 2009 midlertidig trakk seg fra sertifiseringsprosessen i påvente av endringer i fysisk infrastruktur som er nødvendig for å transportere, motta og håndtere cyanid i tråd med standarden.¹¹⁶ Det er satt av ressurser til

---

¹⁰⁶ AGAs *Integrated environment and community policy*, juni 2009 (<http://www.anglogold.com/NR/rdonlyres/B9E007AA-848C-46B8-A904-815E82207D68/0/EnvironmentalandCommunityPolicy.pdf>).

¹⁰⁷ AGAs *Community and Environment Management Standards*, juni/juli 2009 (<http://www.anglogold.com/NR/rdonlyres/81011574-92AB-47EA-99B9-2F6CAF7CF010/0/CommunityandEnvironmentManagementStandards.pdf>).

¹⁰⁸ AGA. *Sustainability Report 2010*. s. P46.

¹⁰⁹ AGA. *Report to Society 2007*. s. 159.

¹¹⁰ AGA. *Report to Society 2006*. s. 144.

¹¹¹ AGA. *Annual Financial Statements 2009*. s. P77.

¹¹² International Cyanide Management Code For The Manufacture, Transport and Use of Cyanide In The Production of Gold (<http://www.cyanidecode.org/>).

¹¹³ AGA. *Report to Society 2006*. s. 86.

¹¹⁴ AGA. *Report to Society 2006*. s. 92.

¹¹⁵ AGA. *Obuasi Country Report 2008*. s. 40; AGA. *Report to Society 2008*. s. 172.

¹¹⁶ AGA. *Sustainability Review 2009*. s. 41.

dette, og den detaljerte planleggingen er i gang. I 2011 var 16 av selskapets gruveoperasjoner sertifisert.¹¹⁷ Obuasis planlagte tidspunkt for sertifisering ble i 2011 oppgitt å være 2012.

Gullutvinningen i Obuasi er avhengig av cyanid for å isolere gull fra andre deler av malmen. Bruken av cyanid i Obuasi gikk ned fra 2006 (4 924 tonn)¹¹⁸ til 2010 (3 562 tonn),¹¹⁹ men økte fra 2010 til 2011 (3 888 tonn) til tross for en nedgang i volum prosessert malm på 24 prosent.¹²⁰

5.3 AGAs systemer og standarder for sosiale forhold

Etikkrådet har begrenset informasjon om retningslinjer og systemer som berører håndtering av lokalsamfunnet i tiden før 2004. Av AGAs årsrapporter fra år 2004 og utover framgår det at selskapet legger IFCs standarder for tvangsflytting til grunn,¹²¹ og at selskapet anser tvangsflyttingsproblematikken som den største utfordringen for selskapets CR-avdeling. I 2007 iverksatte AGA en intern menneskerettighetspolicy i forbindelse med at selskapet sluttet seg til *Voluntary Principles on Security and Human Rights*. Etter at selskapet gjennomførte konsulentstudier for å kartlegge de sosiale forholdene rundt gruvene i 2009 og 2010, har selskapet utviklet ytterligere retningslinjer for sosiale forhold, i tillegg til prosesser og rapporteringssystemer, herunder *Stakeholder Engagement Action Plans* og *Integrated Development Action Plans*. I 2011 er det opprettet nye kommunikasjonslinjer mellom ulike avdelinger i selskapet som håndterer forhold som angår lokalbefolkningen, og AGA er i ferd med å rekruttere ytterligere personell til CR-avdelingen.¹²²

5.3.1 AGAs egne standarder

I tillegg til selskapets integrerte og korte miljø- og lokalsamfunnspolicy fra 2009 utformet selskapet i 2010 en supplerende standard for arbeid med lokalsamfunn, *AGA Management Standards*, som veileder CR-avdelingens arbeid og som skal gjennomføres i løpet av 2012 og 2013.¹²³ Retningslinjene gir detaljert informasjon om kommunikasjon med ulike parter i lokalsamfunnet, sosioøkonomisk utvikling, bruk av landområder, tvangsflytting og klagebehandling. AGA har satt som mål at alle klager skal behandles innen 48 timer, og det skal av hensyn til framtidige revisjoner føres logg over alle klager.¹²⁴

AGA har som policy å følge IFCs retningslinjer. Det er særlig *Performance Standard 1 Assessment and Management of Environmental and Social Risks and Impacts* og *Performance Standard 5 Land Acquisition and Involuntary Resettlement* som er relevante. *Performance Standard (PS) 1* setter generelle krav til selskapers virksomhet når det gjelder sosiale og miljømessige forhold (se tekstboks 1), og PS 5 beskriver minimumskrav som selskaper må oppfylle ved tvangsflytting (se tekstboks 2).

---

¹¹⁷ AGA. *Sustainability Report 2011*. s. P7.

¹¹⁸ AGA. *Report to Society 2007*. s. 173.

¹¹⁹ AGA. *Sustainability Report Supplement 2010*. s. 75.

¹²⁰ AGA. *Sustainability Report 2011. Supplementary information* (<http://www.aga-reports.com/11/sustainability-report/supplementary-information/environment/materials-waste>).

¹²¹ IFC Performance Standard 1 og 5.

¹²² AGAs svar til rådet i januar 2012.

¹²³ AGAs svar til rådet i januar 2012.

¹²⁴ AGAs svar til rådet i desember 2010.

Tekstboks 1 Performance Standard 1, Objectives:¹²⁵

- *To identify and evaluate environmental and social risks and impacts of the project.*
- *To adopt a mitigation hierarchy to anticipate and avoid, or where avoidance is not possible, minimize, and, where residual impacts remain, compensate/offset for risks and impacts to workers, Affected Communities, and the environment.*
- *To promote improved environmental and social performance of clients through the effective use of management systems.*
- *To ensure that grievances from Affected Communities and external communications from other stakeholders are responded to and managed appropriately.*
- *To promote and provide means for adequate engagement with Affected Communities throughout the project cycle on issues that could potentially affect them and to ensure that relevant environmental and social information is disclosed and disseminated.*

Tekstboks 2 Performance Standard 5, Objectives:¹²⁶

- *To avoid, and when avoidance is not possible, minimize displacement by exploring alternative project designs.*
- *To avoid forced eviction.*
- *To anticipate and avoid, or where avoidance is not possible, minimize adverse social and economic impacts from land acquisition or restrictions on land use by (i) providing compensation for loss of assets at replacement cost and (ii) ensuring that resettlement activities are implemented with appropriate disclosure of information, consultation, and the informed participation of those affected.*
- *To improve, or restore, the livelihoods and standards of living of displaced persons.*
- *To improve living conditions among physically displaced persons through the provision of adequate housing with security of tenure at resettlement sites.*

5.4 Rådets kontakt med AGA

Etikkrådet har hatt omfattende kontakt med AGA i 2010, 2011 og 2012. Selskapet vektlegger den historiske og institusjonelle kontekst selskapets gruver i Ghana drives i, selskapets strategier for å håndtere konsekvenser av gruvene, framskritt på ulike områder siden 2004, og tiltakene selskapet har forpliktet seg til å gjennomføre.

På miljøområdet erkjenner AngloGold Ashanti at det er omfattende forurensning av blant annet arsen i Obuasi. Selskapet mener forurensningen primært er forårsaket av et naturlig høyt arseninnhold i berggrunn og jordsmonn kombinert med over 100 års gruveaktivitet uten at miljøhensyn ble tilstrekkelig ivaretatt, i hovedsak før 2004. AGA framhever at selskapet har investert over USD 800 millioner i operasjonene i Ghana for å forandre gammel infrastruktur, oppgradere gruedriftsmetodene og rette opp både sosiale og miljømessige problemer i tråd med selskapets verdier. Dette har omfattet betydelige endringer i driftsstrategier for å øke produktivitet og resultater og for å håndtere miljømessige og sosiale problemer.

¹²⁵ IFC *Performance Standard 1*, fra IFCs reviderte standarder med virkning fra 1. januar 2012. Standardene som eksisterte før revisjonen var i substans like.

¹²⁶ IFC *Performance Standard 5*, 1. januar 2012.

Selskapet framhever at det vil investere i ytterligere tiltak for å håndtere eksisterende forurensning og redusere og eliminere forurensning fra framtidig gruvedrift (blant annet bygging av nytt avgangsmassedeponi, installering av nye renseanlegg). Selskapet jobber også med innføring av ytterligere standarder, både egne og internasjonale. Selskapet ansetter flere på lokalt, nasjonalt og internasjonalt nivå for å håndtere utfordringene på en integrert måte. Tiltakene selskapet har gjennomført omfatter for eksempel håndtering av 10 000 tonn arsenikk (As_2O_3 , arsenikktrioksid), stenging av Pompora-anlegget for oppvarming av malm og repressering av avgangsmasser ved ulike deponier. Selskapet har også installert renseanlegg for å fjerne cyanid og andre typer forurensning i prosessvannet, og selskapet har dermed også økt resirkuleringen av vann i prosesseringen. Rent vann fra omkringliggende områder ved Pompora avgangsmassedeponi er avskjært og ledet bort for å hindre at dette vannet kommer inn i deponiet og forurennes før det renner inn i vassdrag nedstrøms.

AGA har i sine svar til rådet erkjent at selskapets virksomhet kan ha ført til tap av jordbruksland, og at kompensasjonen har vært basert på utilstrekkelige kompensasjonssatser og/eller er blitt utbetalt for sent. Selskapet presiserer at en rekke av forholdene ligger langt tilbake i tid, og at AGA i dag har økt konsultasjonen av befolkningen, at det skal utbetales kompensasjon til husholdninger som har utestående krav mot selskapet,¹²⁷ at det tilbys kompensasjon i form av jordbruksland, at det iverksettes ALG-programmer og at det etableres brønner for å skaffe rent vann. Selskapet har betalt kompensasjon for noen typer skader, for eksempel for tapte avlinger, flom og avsetninger av silt i lokale elver. På bakgrunn av konsulentstudiene som AGA gjennomførte i 2009 og 2010, er selskapet i ferd med å planlegge sosiale tiltak som de neste tre årene skal gjennomføres i Obuasi og Iduapriem. Selskapet har avsatt større ressurser for å bedre situasjonen i lokalmiljøet og planlegger å utbetale USD 4,8 millioner innen utgangen av 2013 til personer som har utestående krav i forbindelse med tvangsflyttinger. Summene skal utbetales gjennom det statlige Land Valuation Board.¹²⁸ I 2011 innledet AGA dialog med viktige lokale organisasjoner for å forsøke å løse de dype sosiale konfliktene i lokalmiljøet, og i 2012 skal AGA i samarbeid med konsulenter og Ghanas helsedepartement iverksette studier for å kartlegge miljø- og helserisikoer i Obuasi og Iduapriem. Selskapet har varslet at det i framtiden kan bli aktuelt å gjennomføre ytterligere tvangsflyttinger grunnet befolkningens sikkerhet og/eller helserisiko.

Selskapet erkjenner at prosessen med å bringe operasjonene opp på det ønskede nivå går sent, og senere enn selskapet hadde planlagt, men understreker at det er en målrettet prosess som selskapet har forpliktet seg til og investerer i. Selskapet har som mål å være blant de beste i verden innen miljømessig og sosial bærekraft. AngloGold Ashanti vil bruke erfaringer fra andre store snuoperasjoner i selskapet og store ressurser på å snu operasjonene i Obuasi og Iduapriem og gjøre disse økonomisk, miljømessig og sosialt bærekraftige. Selskapet planlegger omfattende studier innen miljø- og helseforhold i de neste tre årene for å kartlegge problemer og definere ytterligere tiltak. Disse vil bli gjennomført av uavhengige eksperter, basert på vitenskapelige metoder og involvere berørte interesser. Der alvorlige problemer som trenger umiddelbar respons blir identifisert, vil selskapet iverksette tiltak løpende før studiene er ferdige. Selskapet sier at det er villig til å stille de nødvendige ressursene til disposisjon, og selskapet vurderer risikoen for framtidig miljøskade og menneskerettighetskrenkelser som mindre enn det Etikkrådet gjør.

---

¹²⁷ Per januar 2012 var 42 prosent av de utestående kravene i Obuasi løst, og 66 prosent av kravene i Iduapriem (AGAs svar til rådet i januar 2012).

¹²⁸ Lokalbefolkningen i Obuasi har tidligere anklaget Land Valuation Board for å ta bestiklinger for å utbetale kompensasjon (AGAs svar til rådet i januar 2012).

6 Etikkrådets vurdering

Etikkrådet har i samsvar med de etiske retningslinjenes § 2 vurdert om AGA er ansvarlig for alvorlig miljøskade og/eller medvirker til grove eller systematiske krenkelser av menneskerettigheter gjennom gruvevirksomheten i Ghana.

6.1 Alvorlig miljøskade

Etikkrådet vurderer miljøskadene fra Obuasigraven som svært alvorlige og mener at skadene har langvarige konsekvenser for både økosystem og folks helse og livsgrunnlag. Arsenkonsentrasjonene målt i Obuasi er svært høye i internasjonal målestokk og er langt over Ghanas regelverk og internasjonale retningslinjer. En rekke undersøkelser viser konsistent svært høye måleverdier, ofte over hundre ganger høyere enn grenseverdiene.

Økt risiko for en rekke alvorlige skadevirkninger av arsen er godt dokumentert internasjonalt for verdier som ligger langt under de nivå som er målt i Obuasi (f. eks. ulike former for kreft, skader på nervesystemet, hudskader). Flere undersøkelser viser også alvorlig vannforurensning fra tungmetaller og cyanid langt over nasjonale og internasjonale grenseverdier. Helsekader fra forurensning synes så langt å være meget lite studert i Obuasi, men Etikkrådet legger til grunn at studier internasjonalt viser at slik forurensning vil ha skadelige effekter, særlig på sårbare grupper som barn.

Et naturlig høyt arseninnhold i berggrunnen er en medvirkende årsak til dagens omfattende forurensning. Områder som ikke er påvirket av selskapets aktiviteter eller anlegg, og som kan sies å representere tilnærmet naturlig bakgrunnsforurensning, har likevel mye lavere forurensningsnivåer. Det er stor forskjell på de naturlig høye bakgrunnskonsentrasjonene av arsen og de svært høye arsenkonsentrasjonene som forårsakes av gruvedrift, -anlegg og -områder AGA er ansvarlig for. Det er særlig uheldig at den alvorlige forurensningen av vann, jord, fisk og avlinger skjer i områder med store befolkningskonsentrasjoner.

Forurensningsnivåene som eksisterte da det sammenslåtte selskapet videreførte operasjonene i 2004, er samlet sett lite endret på tross av tiltakene selskapet har gjennomført så langt og som har hatt effekt lokalt i mindre områder. Dette betyr ikke at gjennomførte tiltak har vært bortkastet, men at Obuasi er uvanlig problematisk og at effektene av tiltak først blir store når enda flere tiltak er gjennomført over lang tid. Rådet finner at selskapet gjentatte ganger har under- og feilvurdert problemomfang og -kompleksitet og hva som er nødvendig for å håndtere disse. Selskapet er åpent om problematisk høye forurensningsnivå, at kompleksiteten i operasjonen er større enn først antatt både driftsteknisk og på miljøområdet, og at selskapet ikke har kommet så langt det ønsket i å håndtere miljøproblemene. Selskapet planlegger ytterligere studier og tiltak i årene som kommer. Gjennomføring av effektive tiltak for en kraftig reduksjon av forurensningen er krevende i en situasjon med både gammel og ny forurensning ved mange anlegg og lokaliteter, samt teknologiske løsninger og anlegg som ikke er tilpasset dagens miljøstandarder. Etikkrådet vurderer det som meget sannsynlig at den svært alvorlige forurensningen vil fortsette i et betydelig antall år framover på grunn av det store omfanget og kompleksiteten i problemene.

I tillegg er omfanget av problemer ikke tilstrekkelig kartlagt. Videre studier de neste tre årene vil med stor sannsynlighet avdekke nye problemområder som rådet ikke har vurdert, for eksempel alvorlig forurensning ved andre avgangsmassedeponier som i dag ikke er i bruk. Rådet vurderer det som sannsynlig at det etter disse studiene vil være nødvendig med ytterligere studier og tiltak i flere år framover. Den alvorlige forurensningen ventes å fortsette i denne perioden. Rådet mener det er naturlig å forvente at selskapet reduserer forurensningen ned mot naturlig bakgrunnsnivå i regionen.

6.2 Grove eller systematiske menneskerettighetskremler

I denne saken representerer også miljuskaden menneskerettighetsproblemer. Etikkrådet mener at AGA og forløperen AGC har opptrådt slik at det innebærer medvirkning til grove og systematiske krenkelser av internasjonalt anerkjente menneskerettigheter, og viser særlig til FN-konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter artikkel 12 om "Retten til helse." Gruvevirksomheten rammer folk i nærområdet både gjennom forurensning og tvangsflytting, hvilket fører til forringelse eller tap av både livsgrunnlag og helse.

Innenfor AGAs konsesjonsområde i Obuasi og Iduapriem befinner det seg henholdsvis 130 og 14 landsbyer, og over halvparten av befolkningen lever av selvbergingsjordbruk. Både de som har avgitt land til AGA i Obuasi og Iduapriem, og de som er berørt av selskapets virksomhet gjennom forurensning, har fått sine livsgrunnlag forringet. Den alvorlige forurensingen har redusert befolkningens tilgang til rent vann, fisk og jordbruksprodukter. Helsen situasjonen påvirkes negativt. Ren mat og rent vann må i dag i stor grad kjøpes, noe som er utfordrende for en ubemidlet befolkning. Det vil ta lang tid å redusere forurensingen slik at naturressursene trygt kan utnyttes av befolkningen i alle berørte områder.

De siste 20 årene har stadig større jordbruksarealer blitt overtatt av gruvene, og bøndene som dyrket disse områdene, har i stor grad mottatt kompensasjon som ikke tilfredsstillende Verdensbanken/IFCs standarder. Rådet legger vekt på at det er flere tusen mennesker som gjennom denne kompensasjonspraksisen har mistet eller fått sitt livsgrunnlag vesentlig forringet. Dette er særlig alvorlig fordi det har rammet en befolkning som allerede er preget av fattigdom, spesielt i Iduapriem. Selskapet har etter rådets vurdering skapt en svært usikker framtid for en i utgangspunktet sårbar befolkning.

Ved videreføringen av gruvedriften i 2004 manglet selskapet oversikt over hvordan selskapets virksomhet påvirket befolkningen helsemessig og på annet vis. Selskapet iverksatte ad hoc-tiltak som adresserte noen akutte sosioøkonomiske behov, men fulgte ikke en strategisk plan basert på undersøkelser og konsultasjon med befolkningen. Rådet legger til grunn at dette har ført til at forholdene for befolkningen, til tross for ulike tiltak som programmer for alternative livsgrunnlag, ikke er vesentlig forbedret.

De siste to årene har selskapet satt av større ressurser for å bedre forholdene og gjennomført kartleggingsstudier som grunnlag for å iverksette ytterligere tiltak. Rådet anser dette som hensiktsmessige grep både for å skaffe bedre oversikt over forholdene og for å redusere risiko for at selskapets virksomhet i framtiden forårsaker lignende problemer.

Rådet ser det som positivt at selskapet nå ser ut til å gjennomføre IFCs standarder i forbindelse med tvangsflytting. Etter Etikkrådets oppfatning virker det som om AGA legger større vekt på å følge prosedyrer som ivaretar menneskerettighetene, nå enn før. AGA har også konkrete planer for å rette opp tidligere mangelfull kompensasjon, og hvis dette gjennomføres etter planen, vil utestående kompensasjonskrav være løst innen utgangen av 2013. Slik Etikkrådet ser det, synes den største framtidige risikoen på menneskerettighetsområdet derfor først og fremst å henge sammen med de omfattende forurensningsproblemene. Problemene er både omfattende og sammensatte, og en rekke nye miljø- og helsestudier er ennå ikke gjennomført. Det ventes at også nye helseproblemer avdekkes i framtidige studier. Rådet vurderer det derfor som sannsynlig at det vil ta betydelig tid før den berørte befolkningen får gjenopprettet sitt livsgrunnlag.

7 Tilråding

Etikkrådet tilråder å utelukke selskapet AngloGold Ashanti Ltd. fra investeringsuniverset til Statens pensjonsfond utland på grunn av en uakseptabel risiko for at selskapet er ansvarlig for alvorlig miljøskade og medvirker til grove og systematiske menneskerettighetskrenkelser.

***

Ola Mestad
Leder

(sign.)

Dag Olav Hessen

(sign.)

Ylva Lindberg

(sign.)

Gro Nystuen

(sign.)

Bente Rathe

(sign.)